

Religion og Overtro

Sebastian Swane

Og der blev lys...

(Første Mosebog 1,3)

Indledning

Tror vi på en religion af emotionelle grunde, og fordi vi har behov for at tro, eller tror vi på baggrund af logisk overbevisning? Når der ikke findes beviser for eller imod, tror vi så ikke primært af emotionelle grunde? Men er følelser et godt grundlag at basere en overbevisning på? De færreste kan vel sige, at de er blevet præsenteret for religionen på baggrund af logiske argumenter, da vi oftest vokser op med tro og præges af vores kultur, forældre, venner eller bliver påvirket af begivenheder, som vi så tillægger stor følelsesmæssig betydning. Men dette er jo ikke nødvendigvis et rationelt argument for, at det man tror på, er rigtigt. Det er de færreste troende, der nogensinde har sat sig ned og gennemtænkt, om det de tror på bygger på logiske argumenter og derfor overser, om de i virkeligheden ikke blot langsomt igennem deres liv er blevet præget og motiveret via følelserne. Hvis man havde haft nogle andre oplevelser, eller var vokset op i en anden kultur eller tidsalder, kunne det jo være, at man havde konkluderet noget helt andet og f.eks. troede på Thor og Odin, eller man var inkarneret ateist. Hvis man aldrig havde hørt om religion før 30 års alderen og så fik forelagt Gudsbegrebet, ville man måske forholde sig mere rationelt til tro. Det er på den måde, jeg ville ønske man kunne læse denne artikel: Objektivt, logisk og rationelt uden at blande de påvirkninger, følelser og behov man er blevet præget af igennem sin barndom, ungdom og voksenliv, hvis dette da er muligt.

I mit arbejde som speciallæge i psykiatri og kognitiv psykoterapeut har jeg gang på gang set, hvordan mine patienter og klienter har ladet sig styre af følelser, som når de reflekterer over det i terapien, slet ikke logisk tror på, men bare har ladet sig ukritisk emotionelt forlede af. Det mest enkle eksempel er måske angst for små edderkopper i Danmark. De fleste, som er bange for disse harmløse dyr, lader sig helt styre følelsesmæssigt af denne angst, selvom de logisk godt ved, at de ikke kan gøre dem noget. Dette logiske argument er dog sjældent nok til, at de lytter til deres logik af den grund, og i stedet styres de af en voldsom følelsesmæssig angst, der slet ikke forholder sig rationelt til situationen. Edderkoppefrygten er således baseret på en overvurderet tolkning, som hver gang man forskrækkes af en edderkop indlæres stærkere og stærkere. Angsten bliver efterhånden automatisk, og vi har nu lært kroppen at reagere på edderkoppen med angst som en refleks (i adfærdspsykologien kaldet klassisk betingning). Kroppen reagerer med alle angstsymptomer, som hvis vi var i virkelig livsfare, og "beviset" for at edderkoppen er farlig for os (selvom den jo logisk ikke er det) er oplevelsen af vores svært ubehagelige kropslige symptomer. Man kan imidlertid sige, at kroppen reagerer sundt og normalt, "da den tror, den er i fare", hvor det derimod er vores tolkning af

situationen, der er forkert, da den er baseret på en følelse og ikke logik. Fejlfortolkninger gør sig gældende i 100-vis af andre situationer dagligt, så dette gælder ikke blot edderkoppefobi eller andre angstsituationer. Vi har ofte en mening om dette og hint, f.eks. politiske emner eller forudfattede opfattelser af andre mennesker. Imidlertid har det vist sig igen og igen ved psykologiske eksperimenter, at vi tolker andre og den verden, vi lever i, men ofte tolker forkert. Men vi handler på det, som om det var rigtigt og en kendsgerning. Jo længere tid vi har gjort det, jo mere bliver vi overbeviste om, at det er rigtigt. Hvis andre kritiserer vores synspunkter eller angriber dem, føler vi os ofte angrebet og forsvarer i langt højere grad vores følelser eller mindreværd end selve synspunktet. Vores tolkninger fører ofte til fordømmelse i stedet for forståelse. Dette gælder i høj grad også vores holdninger til tro og religion. Hvorfor er det sjældent indlysende for fx en kristen, at muslimer næppe tror af anden grund end ham selv, og er det ikke fordømmende at tro, at ens egen religion er "mere sand" end en anden, bare fordi man er vokset op i en anden kultur? Ville den overbeviste kristne sandsynligvis ikke være muslim, hvis han var vokset op i et muslimsk troende land eller omvendt? På få meter af hver sin side af Gazastriben er der mennesker, som er parat til at slå dem på den anden side af grænsen ihjel, fordi de tror på noget andet end dem selv. De er overbeviste om, at kun deres tro er den rigtige. Men hvis nu de var vokset op på den anden side af grænsen, ville de så ikke selv have troet på det modsatte? Hvis det er tilfældet, hvordan kan man så sige, at man har taget et rationelt valg uafhængigt af kultur og opdragelse i forhold til sin tro på Gud? Er det måske ikke et af de mest slående beviser for, at religion blot er en tro forårsaget på baggrund af en kulturel prægning og emotionel tolkning og intet har at gøre med en Guds eksistens?

Men hvorfor er det så vigtigt at lære at tænke logisk i sådanne forhold? Er det ikke i orden bare at lade sig styre af sine fornemmelser og følelser? Det enkleste svar er måske, at religion igennem hele verdenshistorien har ført til krige og fordømmelse, og måske vil være medårsagen til vores civilisations forfald. Hvis vi forholder os kritikløst til tro og overtro, og følelserne og uvidenhed får frit spil, og vi ikke kender til psykologi, religionsfilosofiske og kritiske historiske kilder, som jeg vil komme ind på i denne artikel, risikerer vi at overlade vores liv og verden til en imaginær forestilling og overgive os til urigtige og skadelige indoktrineringer.

Tro kan ikke diskuteres, påstår nogle. Det kan det sagtens, men måske kan vi kun sjældent overbevise hinanden. Lige såvel som de tanker, der fik en til at tro, er berettigede, må også en anden overbevisnings tanker være det. Hvis ikke man blot diskuterer for diskussionens skyld eller for at få ret, men fordi man er åben og nysgerrig for at udvikle sig og sin forståelse for de standpunkters grundlag, man har taget, så vil man ikke være bange for at indrømme og erstatte gamle overbevisninger med nye, hvis de logisk viser sig at være bedre. Det er imidlertid oftest tilfældet, at ikke reflekterede følelser styrer vores trosgrundlag, og at de har været indlært på et tidligt tidspunkt og præget vores overbevisning på en måde, så det kan være svært at give afkald på disse ofte ulogiske, uigennemtænkte og emotionelle trosdogmer. Man forsvarer ofte emotionelle standpunkter med langt mere intellektuelle efterrationaliseringer end det grundlag, de blev taget på. Når man ukritisk tror på noget eller er følelsesmæssigt overbevist, søger man også ofte beviser for det, man ønsker at tro på (også kaldet selektiv opmærksomhed), men dette er ikke at forholde sig så objektivt som muligt til fakta. Videnskabelig tænkning forsøger netop at imødegå sådanne fejlkilder, hvoraf følelser måske hører til de almindeligste men mest farlige og ukritiske af slagsen.

Hvis man vil diskutere tro på et logisk grundlag og ikke blot argumentere ud fra, at man føler, det er rigtigt, eller fordi man har behov for at tro, vil diskussionen i langt højere grad være præget af saglighed. Men selvom folk tror, de argumenter sagligt, er de ofte uvidende om, at de fortsat i virkeligheden forsvarede deres følelsesmæssige behov for at tro. Det er interessant, at når vi taler tro, er mange tilbøjelige til at tilsidesætte logisk tankegang med automatisk følelsetænkning. Noget som de fleste ikke ville acceptere i ret mange andre forhold. Fx hvis man talte med et andet menneske, som pludselig fraveg de mest grundlæggende logiske følgerigtigheder i en samtale, ville man nemt tænke, at denne person var sindssyg eller lavede grin med os. Men når nogen fx tror på Jomfru Marias jomfrufødsel eller andre ikke logiske hændelser beskrevet i biblen, synes dette logiske krav pludseligt at være helt ophævet til fordel for en historie, som er over 2000 år gammel og mundtligt overleveret i ca. 300 år, før den er blevet nedskrevet. Tilmed er biblens evangelier blevet selekteret på baggrund af andre modstridende overleveringer, som er blevet undertrykt og tilbageholdt. Folk var dengang stærkt overtroiske, fordi alt stort set var mystisk og uforståeligt. Man kendte jo intet til fysiske love, bakterier, virus, gener, at jorden var rund, at stjernerne var sole i andre galakser, at syn og mirakler kunne være udtryk for psykoser eller urigtige tolkninger baseret på angst og frygt osv. Rent logisk ville det være langt mere oplagt at påstå, at historien om Jomfru Marias jomfrufødsel blev den bedste undskyldning for et sidespring nogensinde og tilmed fik milliarder til at hoppe med på historien. Hvad er det, der gør, at nogle vælger at acceptere en sådan historie som sand, hvilket vi næppe ville gøre, hvis vi hørte om det i dag, og her er historien tilmed over 2000 år gammel? Hvorfor skal der gælde andre regler for logik og sandhedskriterier, når vi læser en gammel bog, end vi ville forlange af en sådan historie i dag? Og hvordan afgører vi hvilken religion og religionsoverlevering, der er mest rigtig? Hvis man vælger at tro på den religion, man er opvokset med uden at have sat sig ind i de andre verdensreligioner, så vælger man jo slet ikke, men overtager blot en kulturel overlevering. Men at vores kultur bygger på kristendom, gør den jo ikke mere sand. Det er jo ikke mærkeligt, at man igennem tiderne før den moderne verdensforståelse, som videnskaberne har bidraget til, har valgt at tro på biblen, da verden og universet var et uforståeligt, farligt sted at leve, og hvor man havde brug for at få en slags forståelse og et håb for sikkerhed og frelse. At dette så af kirken er blevet udnyttet politisk til at udøve magt, undertrykke og udplyndre forarmede sjæle er en anden sag.

Hvis ikke man er parat til at give afkald på vanetænkning, fordomme og følelsetænkning, og man ikke formår at se ud over, at man evt. er blevet kulturelt præget og opdraget til at tro på noget, giver det ikke mening at diskutere religion og overtro på et logisk grundlag. Og hvis man tilmed har behov for at tro pga. af følelser som angst, usikkerhed, tryghed mm., vil diskussionen ikke foregå på et objektivt grundlag. Det ville svare til, at man som dommer sagde til den anklagede for mord, at man følte, at han havde begået mordet og derfor ville sætte ham i livsvarigt fængsel på trods af, at der ikke er nogen logiske beviser. Følelser og behov er altså ikke brugbare sandhedskriterier.

Der er ikke grænser for, hvad vi kan tro, og derfor opstår nye religioner og sekter, som hver fanger sine disciple med løfter og forklaringer. Mange tror, fordi det hele synes meningsløst, hvis ikke der er en fortsættelse efter døden eller en trøst, når vi mister. Men at tro, fordi det hele ellers synes meningsløst, er det samme som at sige, jeg har brug for at tro på noget, idet jeg ikke kan bære at tingene blot skulle være tilfældige. Det er selvfølgelig en menneskeret at tro af denne grund, men grundlaget er igen baseret på en følelse og ikke logik. Der er en udbredt tendens til at vælge ikke-logiske og ikke-rationelle

grunde, når det gælder forklaringer på universets skabelse og vores placering i det. Den menneskelige logik sættes helt ud af spillet, når vi emotionelt tror på noget. Men fordi vi emotionelt har brug for at tro på evigt liv eller en mening med livet, er det jo ikke det samme som, at det behøver at være tilfældet. Hvorfor skal følelser have højere værdi end videnskabelig forskning, når det kommer til spørgsmål om livets udvikling?

Hele det moderne samfunds udvikling af elektronik, medicin, genetik, mikrobiologi, kemi, astro- og atomfysik, geologi, astronomi, mm. i form af fx biler, fly, raketter, satellitter, computere, Internet, plasmaskærme, mobiltelefoner, digital opmagasinering osv. osv., er kun baseret og gennemført på baggrund af logik og rationel tankegang og ikke ved hjælp af overtro. De store tekniske fremskridt er ikke baseret på religion eller spøgelse, men på udvikling og logisk tankegang. Intet har tydet på overnaturlige kræfter eller sammenhænge, som fraveg de fysiske love i universet, i menneskets udvikling eller de principper, vi rent teknisk har baseret hele vores samfund på i dag. Man kan sende raketter til Mars udelukkende ved logisk beregning på baggrund af naturlovene sat på matematiske formler. Undersøgelser har vist, at mange almindelige menneskers viden i dag om videnskab er på linje med den opfattelse, man havde af universet i middelalderen og derfor giver god grobund for overnaturlige forklaringer og religiøse tolkninger af universets skabelse. En rundspørge viste, at hver 2. dansker tror på spøgelse og ånder. Paradoksalt er mange danskere samtidigt forargede og uforstående over for, at andre folkeslag kan tro så stærkt, at de bliver fundamentalister, kan dræbe og gå i døden for deres overbevisning.

Videnskab og astrologi

Med den moderne livsform, hvor normer, penge og status rangerer højere hos de fleste, end de vil indrømme, er den manglende fordybelse og selvindsigt nok årsag til mange ukritiske og uigennemtænkte trosvalg. Det er lettere at tro på en styrende autoritet, end at analysere og tage stilling til, hvorfor vi tror på tarokkort, clairvoyante eller astrologer, og hvorfor vi lige har valgt den ene tro frem for den anden, eller alle sammen på en gang. Mange vælger ikke i de fundamentale spørgsmål i livet og risikerer derfor også, at valg i stedet for tages for en, fx med hensyn til livsbane og karriere, og undskylder det tilfældige valg med, at det nok var skæbnebestemt. Årsagen er dog ofte manglende indhold i tilværelsen og manglende kritisk stillingtagen, hvorfor livet nemt bliver en strøm, man uselvstændigt flyder med i.

Man hører ofte om mærkelige begivenheder, om utrolige spådoms-forudsigelser eller overnaturlige forklaringer på pyramidernes opståen. Når folk bruger sådanne historier, som argument for, at der er "mere mellem himmel og jord", glemmer de, at de fleste af sådanne oplevelser ved nærmere undersøgelser viser sig, at være fup og helt naturligt forklarlige. Disse opklaringer laver imidlertid ikke ligeså gode historier og fremdrages derfor ikke i samme grad. Videnskabelige modbeviser citeres slet ikke, således at kun ensidige fremstillinger kommer til at præge og påvirke os, når vi ser TV-udsendelser om overnaturlige fænomener mm. Når folk har påstået, at de har overnaturlige evner, viser det sig gang på gang, at de ikke kan reproducere disse ting i forsøgslaboratoriet. Hvis ikke det var tilfældighed eller fup, vil det være mere nærliggende, i stedet for straks at tro, at det skyldtes højere magter, at der sagtens kan være logiske grunde som tilfældigheder eller

gode psykologiske evner, som man ikke har været opmærksomme på. "Verden vil bedrages". Desuden må man undre sig over, at ingen i hele verden endnu har præsteret, at fremvise et stabilt og reproducerbart medie, som statistisk kan klare bare én signifikant reproduktion af de så fantastiske forudsigelser. De, som tror på overnaturlige fænomener, vil også i meget høj grad gerne tro på det. Men hvis man har egne følelser investeret i noget, så er man ikke objektiv, og undersøgelser har vist, at dette er blandt de største fejlkilder i forhold til, om noget er sandt eller falskt. Videnskabelig tankegang kalder dette *bias* og forsøger i al god forskning at imødegå bias og gennemskue sådanne skævvridende og fordrejende faktorer for resultatet.

Videnskabelige randomiserede undersøgelser bygger på at eliminere bias eller fejlfortolkninger i så høj grad som muligt. Dette gøres, fx når man tester ny medicin således, at forsøgspersonen som tester et nyt middel ikke ved, om han får den rigtige medicin eller ej. Ud over at pillerne er lavet så ens i udseende og smag, at patienten ikke kan opdage forskellen på det virksomme og uvirksomme stof (placebo), sørger man også for, at den læge, som skal give pillen til patienten, ikke engang selv ved om stoffet er det ægte eller placebo. Dette er for, at ikke lægens holdning til stoffet skal påvirke patientens mening på forhånd, så resultatet bliver farvet heraf. Disse og mange andre fejlkildeeliminationer er udarbejdede ved 100.000-vis af forsøg for at sikre så objektiv en analyse som mulig. Når man så hører om, hvor ukritisk mange accepterer, at fordi de er født i vægtens astrologiske tegn, har de svært ved at træffe valg eller er mere eller mindre i balance, forstår man, at det slet ikke handler om sandhed, men igen om et behov for at tro, altså emotionel tolkning og ikke logisk tænkning.

Astrologi er for mange en dyb "videnskab", hvorigennem man både kan få selvindsigt og blive klog på andre; måske især det sidste. Det ville jo være tillukkende, om vi kunne få indsigt i andres inderste tanker og psyke og oven i købet kunne gøre os kloge på dem uden at behøve at læse 6-15 år på universitetet for at blive psykolog eller psykiater. Tilmed opdager mange, der har beskæftiget sig blot overfladisk med astrologi, at de vinder en enorm interesse hos en lydhør skare, der giver dem stor opmærksomhed, da de gerne vil tro på den "dybere psykologiske vejledning". Astrologien er derfor ofte stærkt selvbekræftende, og den "indsigt" og det behov den udfylder (ligesom med mange andre former for overtro), bevirker derfor et ukritisk, ubevidst følelsesmæssigt behov for at tro på den, så alverdens logiske argumenter og videnskabelige forsøg ikke får et ben til jorden, mod de overvældende følelsesladede argumenter. I videnskabelig forskning, baseret på evidensbaserede klinisk kontrollerede forsøg, accepterer man ikke, hvis fx en læges egne erfaringer skulle danne grundlag for en ny behandlingsform. Den skal testes således, at han ikke selv har indflydelse på resultatet og alle fejlkilder skal statistisk elimineres, så især den følelsesmæssige faktor for forsøgets udfald helt elimineres. Man kan ikke lave objektiv videnskab på selvrapporterede erfaringer, da disse vil være farvet af ens tro og tolkninger. Derfor har man i videnskab opsat et komplekst system af regler og matematiske statistiske beregninger for at eliminere fejlkilder, fejltolkninger og forkerte konklusioner på baggrund af for lille et materiale, som derfor ikke er repræsentativt osv. Når derfor en astrolog, clairvoyant, heler eller krystalterapeut hævder at have personlig belæg for sine konklusioner, er det allerede fuldstændigt usagligt, uvidenskabeligt og fyldt med fejlkilder, da han ikke kan frasige sig at være farvet af, hvad han selv tror på. Dette vil aldrig give et objektivt billede af sandhedsværdien i udsagnene og adskiller sig ikke mere fra ægypteren, som troede på Isis og Osiris eller grækeren, som troede på Oraklet i Delfi.

Vil man imidlertid lytte til logik, og er man i stand til at sætte sine personlige følelser til side for fakta, vil følgende undersøgelse, sige langt mere om sandhedsværdien af astrologi.

Der står intet skrevet i stjernerne

Astrologien dumper ved en videnskabelig mega-test

The Guardian 19 August 2003 ved Neil Spencer. Oversat og bearbejdet af Willy Wegner fra tidsskriftet Para-nyt

Et deltaljeret videnskabeligt langtidsstudium foretaget af forskere i England beviser, at det centrale princip i astrologi er ugyldigt og uden basis i virkeligheden. Det sætter punktum for den fantastiske og gamle påstand om, at konstellationen af stjerner og planeter på fødselstidspunktet har indvirkning på eller afgør udviklingen for en persons karakter og livsforløb.

"Time Twin"-studiet blev påbegyndt i London i 1958, som et medicinsk forskningsprojekt. Man registrerede mere end 2000 nyfødte, alle født indenfor et interval på få minutter, en bestemt dag i begyndelsen af marts måned. Det primære formål var at sammenligne disse tidstvillingers helbredsmæssige udvikling. Forskningsområdet blev hurtigt udvidet. Forskningsholdet målte testpersonerne over flere årtier, og nedskrev observationer vedrørende mere end 100 parametre i forbindelse med helbred, beskæftigelse, ægteskabelig situation, ængstelsesniveau, aggressivitet, omgængelighed, IQ-niveau, musiske evner, osv., osv. De søgte at indsamle beviser for ligheder mellem tidstvillingerne. Imidlertid kunne man ikke registrere nogen ligheder.

"Test-forholdene kunne næppe have været mere fordelagtige for en succes, men resultaterne er entydigt negative", har dr. Geoffrey Dean, der er tidligere astrolog, nu videnskabsmand fra Perth, Australien, skrevet i en rapport om studiet, udgivet i tidsskriftet Journal of Consciousness Studies, Vol 10, no 6-7. Ved udarbejdelse af en analyse af studiet, udført af dr. Dean og hans kollega professor Ivan W. Kelly, psykolog ved Saskatchewan-universitetet i Canada, fandt de, at der ikke var nogen specielle træk eller tendenser, som var delt af tids-tvillingerne. De var akkurat så forskellige som folk født på enhver anden dag under andre planetare konstellationer.

Påstanden om at stjerner og planeter skulle kunne influere på menneskers karaktertræk og liv har længe været afvist af rationalister og videnskabsfolk, idet der ifølge alle kendte videnskabelige principper ikke findes mekanismer, der på nogen måde kan få dette til at fungere. Her er der (endnu et) empirisk bevis for, at det slet ikke virker. Studiet viser klart, at astrologiske forudsigelser baseret på fødselskoordinater ikke korresponderer med virkeligheden. Det er ikke andet end en øvelse i bedrag.

Dette burde være det sidste ord om en af de ældste former for overtro, men det falder ikke vanskeligt at forudsige, at dette show vil fortsætte. Der er helt klart for mange mennesker, der holder af at blive bedraget og for mange, der tjener gode penge på at bedrage dem.

Det er påfaldende, at visse elementer i astrologi er så naive konklusioner, at man skal være meget ukritisk eller benægtende, for ikke at kunne se usandsynlighederne. Fx har man for mange tusind år siden set nogle stjerner på himlen, som man syntes lignede en vægt; man har så konkluderet at folk, som er født i dette tegn psykisk har svært ved at vælge side, som en vægt der gynger. Denne konklusion er så menneskeskabt som

tænkes kan, idet stjernerne næppe har anbragt sig efter Big Bang, sådan at de lignede en menneske-opfunden vægt, som igen i sin primitive symbolik afbilleder psykens balancepunkt millioner af lysår væk på lige dem, der er født i denne måned. Denne forestilling er ikke mindre naiv, end hvis man i dag tror på, hulemalerier vil hjælpe en på jagt. Nogle vil påstå, at eksemplet med vægten er såkaldt populærastrologi eller ugebladsastrologi, men at den højere og mere komplekse horoskopberegning er langt mere nøjagtig og videnskabelig. Denne vildfarelse bygger på, at folk nemt duperes af komplekse beregninger og såkaldt videnskabelig pseudoindpakning, men perlerne bliver ikke mere ægte af at blive pakket ind i cellofan. Det er imidlertid interessant at iagttage, at folks tidligere fordomme og autoritet over for lægers hvide kittel, næsten er afløst af respekten for pseudovidenskabernes heksekunst.

Afstanden mellem 3 stjerner, bare i et enkelt stjernebillede, kan tilsyneladende se ud til at befinde sig lige langt fra os, men det skyldes, at vi ser dem 2-dimensionalt og ikke hvor langt fremme og tilbage de er i forhold til hinanden. Fx ligger objekterne i stjernebilledet Orion mellem 70 og 2300 lysår fra os! Et stjernebillede vil også ændre form på himlen, således at Karlsvognen for 100.000 år siden så helt anderledes ud. 12 af de 88 stjernebilleder udgør dyrekredsen, og solen bruger normalt ca. en måned i hvert af dyrekredsens stjernebilleder. De datoer, der normalt opgives, er ikke helt korrekte. Astrologi hævder, at disse stjernebilleder, og mærkelig nok ikke de milliarder andre stjerner, udøver en magisk styring af vores skæbne. Nogle forsvarer astrologien med, at ligesom at månen udøver tiltrækning på tidevandet, kan vel også stjernerne udøve tiltrækning på os. Men det ulogiske i dette postulat er endeløst; prøv igen at læse afstandsforskellen mellem månen og den nærmeste stjerne (husk at stjerner blot er sole som vores egen), læs også igen de indbyrdes afstande mellem disse (70 og 2300 lysår). Dvs. at sådanne to stjerner ikke kan siges hverken at ligge tæt på hinanden eller tæt på os! Faktisk er den ene af stjernerne 300.000 km. gange 60 sek. gange 60 min. gange 24 timer gange 365 dage gange 2300 år langt væk fra os. Desuden hvorfor skulle kun nogle af himlens stjerner udøve denne skæbnemagt på os, og hvorfor kun lige dem som solen stod ud for, set fra jorden, i det øjeblik, vi fødes osv.? Med andre ord, det er tydelige endimensionale menneskelige projektioner på himmellærredets mangedimensionerede univers.

Astrologer begår ofte en klassisk fejl, som man i psykologien kalder selvbekræftende ringslutninger (tautologier). Fx når en astrolog kender en persons stjernetegn, vil han bevidst og ubevidst søge efter stjernetegnets egenskaber ved denne person og således også selvbekræftende finde dem. Det er det fænomen, som i psykologi kaldes selektiv opmærksomhed. Desuden kan vi ikke lade være med at tolke, da den menneskelige hjerne er sådan indrettet, at den hele tiden prøver at søge mening, uafhængigt om det er sandt eller ej. Dette fører til tonsvis af fejltolkninger hele tiden, men vi tror selv på, at de er rigtige, fordi de giver umiddelbare forklaringer, og vi handler også på dem, som var de rigtige. Derimod kender astrologen ikke personens stjernetegn og skal gætte dette, vil en videnskabelig undersøgelse kunne bevise, at astrologen kun gætter rigtigt statistisk en tolvtedel af gangene. Derimod hvis astrologen kunne svare rigtigt så mange gange, at man statistisk signifikant kunne påvise at det ikke var en tilfældighed, ville astrologen være kræset for videnskaben, for så var der for første gang nogensinde et bevis for noget overnaturligt, som dermed ville skrive verdenshistorie og blive omtalt på linje med begivenheder som 2. verdenskrig. Når dette nu aldrig har ladet sig signifikant bevise, trods mange vil påstå, at de kender en der kan, så undskyldes det ofte med, at ascendenten

eller andre planeter må have haft en stærk indflydelse, og der ved skygger for det typiske stjerne­tegn­ns karakteristika (dette er i psykologien kaldet efter­rationaliseringer).

Mange forsvarer deres interesse for astrologi med, at de ikke rigtigt tror på det, men at det er sjovt, og man kan lære en masse psykologi af det. Der er næppe noget så forkert som denne antagelse, idet psykologi bygger på helt anderledes videnskabelig og statistisk forskning baseret på så objektive forsøg og iagttagelser som muligt. At videnskab kan begå grumme fejl, vil ingen forsker benægte, men på det tidspunkt, hvor noget synes meget veldokumenteret, sandsynligt og muligt at efterprøve, er det indtil noget andet er bevist, mere sandsynligt end overtro, selvbedrag og manipulation. Det er derfor direkte diskrimination hvis man fx frasorteres til et job på grundlag af et horoskop. Dygtige menneskekendere er de bedste astrologer, og naive er de bedste ofre.

Et ofte udført videnskabeligt og psykologisk forsøg går ud på, at en gruppe mennesker, heriblandt skeptiske, troende og ikke troende, får lavet deres personlige horoskop, som de så hver for sig skal læse grundigt og derefter diskutere med de andre. Mange skeptiske og ikke troende bliver umiddelbart omvendt herefter, fordi de bliver overraskede over, hvor rigtigt og rammende horoskopet beskriver dem, indtil de opdager, at det er nøjagtigt det samme horoskop, hele gruppen har fået udleveret. Dette kommer som en overraskelse for de fleste. Dette eksperiment beviser, at vi ikke vælger at tro på baggrund af logiske grunde, men at vi lader os forføre. Det er næppe anderledes med tro på kristendom, katolicisme, Islam eller buddhisme eller udsagnet: "Der er mere mellem himmel og jord".

Homøopati og James Randi

De forskellige tros­retningers absurditeter er grænseløse, ja man fristes nogen gange til at tro, at jo mere usandsynlig ideen er, jo bedre "sælger den". Dette fænomen er lige modsat snobberiet for den *indviklede* pseudovidenskabelige astrologiberegning. Homøopati er et sådant absurd tilfælde. Homøopatiske lægemidler er præparater, der indeholder naturprodukter og mineraler i så ekstremt lave koncentrationer, at stoffet ofte er elimineret. Læren om homøopati er grundlagt af Samuel Hahnemann (1755-1843), som iagttagede at stoffet kinin (i form af kinabark) fremkaldte feber, mens det i lave doser har den modsatte virkning, og derfor kunne bruges som feberstillende middel. Denne iagttagelse overførte han ganske ukritisk til andre stoffer og postulerede på grundlag af kininoplevelsen, at hvis man fortynder et stof i laveste mulige mængder, gerne *en* til en *million* eller *milliard* gange, så vil et sygdomsfremkaldende stof få helbredende virkninger. Alternative behandlere bruger i dag et kaliumfosfat-præparat til afhjælpning af formodet kaliummangel hos cancerpatienter. Disse præparater indeholder 80 tusindedele gram, som er fortyndet *en million* gange. Til sammenligning indeholder 100 gram af et æble ca. 100 mg kalium, og det er ikke engang fortyndet en million gange. Hvis det skulle være sandt, at et stof paradoksalt skulle virke stærkere, når det fortyndes så meget, at det ikke længere kan spores, hvilket er tilfældet, når det fortyndes en million gange, så er det tankevækkende hvor mange tusind forskellige skadelige stoffer i vores drikkevand, som ellers må betragtes som eliminerede, der må påvirke os. Vi taler her om stoffer som bly og andre metaller, kulbrinter og radioaktivstoffer, samt SO₂ og NO, desuden salte af Ca, Fe, Mn og Mg, for

ikke at tale om sulfat og nitrat. At en sådan overtro kan leve videre i vor tid 150 år senere, er tankevækkende.

James Randi er en amerikaner, som har viet en stor del af sit liv til at afsløre overtro som fx homøopati. Han har i et foredrag meget tydeligt forklaret, hvor grotesk filosofien bag homøopati er: Teorien går som nævnt ud på, at man fortynder en substans, så den ikke længere kan spores eller formodes at være til stede. Homøopater antager så, at stoffet efterlader sig svingninger, som stadig er til stede i fortyndingen. Homøopati bygger på 4 punkter:

Det første går ud på, at man observerer, hvordan raske mennesker reagerer på forskellige kemiske substanser, og hvilke symptomer de afføder ved indtagelse.

Anden antagelse er, at patienter, som så har symptomer, der ligner dem, som man så ved første observation, skal have den medicin, som netop fremkaldte symptomerne. Dette må siges at være totalt ulogisk, for hvis man har symptomer på en sygdom, hvorfor skal man så tilføres et stof, som i sig selv fremmer disse symptomer? Fx gives homøopatisk koffein mod søvnløshed, selvom jo koffein jo normalt i sig selv hæmmer søvn. Men irrationaliteten bliver langt mere ekstrem.

Tredje punkt går ud på, at man skal fortynde det virksomme stof i ekstreme grader.

Fjerde punkt hævder, at jo mere man fortynder stoffet af den substans, som fremkalder symptomerne hos patienten, jo kraftigere forstærkes den helbredende virkning af stoffet. Altså stik imod sund fornuft, hvor vi jo normalt vil sige, at jo mere koncentreret et stof er, jo stærkere virker det. Men homøopater påstår, at deres præparater virker modsat.

Hvor absurd denne teori er, skal nu belyses. Når de fortynder et stof, så fortynder de det først 10 gange for derefter at ryste blandingen i 3 dimensioner: frem og tilbage, fra side til side og op og ned. De mener dog, at stoffet nu er alt for koncentreret og fortynder det nu igen 10 gange, hvorefter de igen ryster det på samme måde. Igen fortynder de det 10 gange og ryster det. Dette gør de i alt gennemsnitligt 20-30 gange. Dvs. at det oprindelige stof nu er fortyndet således, at det svarer til et et-tal med 20 eller 30 nuller efter. Når det er fortyndet på den måde 23 gange, (altså hvad der svarer til et et-tal med 23 nuller efter sig) er sandsynligheden kun, at der er ét molekyle af det oprindelige stof tilbage. Når det fortyndes 24 gange, er der en tiendedel chance for, at der er et molekyle af stoffet tilbage og dermed størst sandsynlighed for, at der ikke er noget som helst af det oprindelige stof tilbage.

Hvor højt går homøopater op i fortyndinger for, ifølge dem selv, at koncentrere stoffet yderligere? De går helt op til fortyndinger, der svarer til et et-tal med 1500-nuller efter! En milliard har kun 9 nuller efter et-tallet. Dette kalder de nu ekstra stærkt virkende. James Randi fik en matematiker til at beregne, hvad det kunne sammenlignes med. Det ville svare til, at man knuser et riskorn til pulver, og opløser det i vand i en mængde, *der udgør hele solsystemet*, hvor solen er i centrum og Pluto i den yderste bane, og så fortynder denne blanding ved at ryste den som foreskrevet i 3 dimensioner 2 milliarder gange.

For at forstå hvor stor en mængde vand riskornet er fortyndet i, når det svarer til solsystemet, kan vi sammenligne med en rumrejse. Da astronauterne i Apollo-rumskibet rejste til månen i 1969, tog det 3 dage. Hvis vi skulle rejse videre i Apollo til Venus med

samme hastighed (ca. 8 km i sekundet), ville det tage 324 dage, og dog er Venus temmelig tæt på. Til Mars ville det tage 1 år og 8 måneder og til Merkur 2 år, så vi kan se, at afstandene selv til vores tætte planeter er enorme. Så snart vi forlader vores nærmeste naboer i solsystemet og bevæger os videre ud til fjernere planeter omkring solen, forøges afstandene enormt. Hvis vi fortsætter til Jupiter, vil det nu tage os tretten et halvt år. Jupiter ligger, når den er tættest på os, 588 millioner kilometer væk, hvilket vil svare til, at vi bevægede os 14.673 gange rundt om jorden. Det ville tage os 30 et halvt år at nå til Saturn, over 61 år til Uranus, 96 år til Neptun og ca. 126 år til Pluto.

Homøopatisk medicin må sandelig siges at være blevet fortyndet, og det er ikke mærkeligt, at de roligt kan skrive på medicinen, at den ikke er vanedannende, og der ikke er nogen bivirkninger; måske skulle de også tilføje, at der heller ikke er nogen virkninger i sig selv. Igen et argument for hvorfor det er vigtigt at forholde sig logisk til tro og ikke emotionelt. For ellers udnytter griske svindlere, som Randi kalder dem, der sælger homøopatisk "medicin", vores behov for at tro på vi bliver raske, når vi dør med forskellige sygdomme og lidelser.

James Randi afslørede også Uri Geller ("gaffelbøjerer") og forskellige kristne healere, som f.eks. Peter Popoff, hvis "guddommelige" mirakler indbragte ham næsten 30 millioner kroner om året på fup og svindel ved udnyttelse af svært syge. Randi afslørede, at healeren fik skjulte beskeder fra sin kone i en øresnegl, om de patienter han ved de store seancer tilsyneladende vidste alt om, når han skulle uddrive det onde fra de naive sjæle.

Det er også James Randi, som i 30 år har udlovet en dusør på en million dollar til den, som kan påvise, at han kan udøve noget overnaturligt, som kan reproduceres og modbevise videnskaben. Der er flere, som har forsøgt at få dusøren, men altid har Randi afsløret deres påståede overnaturlige evner som tryllekunstner og falsknerier.

Det er umuligt at modbevise noget, som defineres som sandt, men som ikke er til stede, ligesom den homøopatiske medicin, men det gør det ikke mindre usandsynligt rent logisk. Jeg kan fx definere, at der er usynlige perler overalt, men ingen kan modbevis det, da det ikke kan ses eller konstateres. Det samme er tilfældet med religion. Gud defineres, men kan ikke påvises, alligevel vælger milliarder at tro på ham i hver sin form.

Videnskabelige undersøgelser af homøopatisk medicin har vist, at den ikke virker. Hvorfor tror så folk på det? Det skyldes dels placeboeffekten (altså at hvis man tror på, at medicinen virker, så virker den), dels at vi misforstår sygdommes forløb. En forkølelse varer typisk en uge, hvis jeg tager homøopatisk medicin i ugens løb, og forkølelsen forsvinder, vil jeg give medicinen æren, selv om forkølelsen var forsvundet alligevel. Det samme gælder når kræftpatienter går til alternative behandlere. Sygdommen tager til og af, og ved hver forbedring i tilstanden tror den syge, at medicinen har virket. Almindelige mennesker der ikke har studeret, eller ikke har nogen forstand på disse ting, formår ikke at skelne mellem fup og sandhed og udnyttes sagesløst og økonomisk, mens de er syge og desperate for at overleve. Denne udnyttelse kan også finde sted, fordi folk har brug for at tro, og derfor igen ikke tror på baggrund af logiske grunde, men følelsesladede grunde. Alvorlig syge patienter sætter deres liv på spil, hvis de dropper den medicinske behandling til fordel for healere eller andre former for alternativ overtro. Ofte afspejles folks irrationelle holdning til naturmedicin, ved at de bruger formuer på helsegørende produkter, samtidigt med at de ryger masser af cigaretter. Rygere, der ryger over 10 cigaretter dagligt, dør i gennemsnit næsten 10 år tidligere end en ikke-ryger og lider ofte af svære invaliderende sygdomme relateret til rygningen 10 år før, de dør. Det er derfor altid interessant at prøve

at forstå, *hvorfor folk tror på noget*. Er det, fordi de har behov for det, og er det angsten fx for at dø, der skaber de emotionelle tolkninger, eller er det logisk tænkning?

Overtro og psykologien bag denne

Professor i psykologi Stuart A. Vyses har skrevet en bog om overtroens psykologi. Han mener, at det er nogle af de selv samme karakteregenskaber, der har gjort os til den dominerende art på jorden, som gør os overtroiske. For overtro er udbredt. En amerikansk Gallup undersøgelse viste i 1990, at kun 7% af de adspurgte ikke dyrkede nogen form for overtro eller ikke troede på overnaturlige fænomener. 72% af amerikanerne tror på engle ifølge en Gallup undersøgelse fra 1994. Overtroen har bredt sig de seneste 30 år, og en af årsagerne er New Age-bevægelsen, der har forkastet vestlig videnskab, teknologi og religion og har introduceret nye former for overtro, bl.a. alternative helbredsformer. Det er umuligt at føre videnskabelige beviser for de overnaturlige hændelser, derfor bliver folks accept af dem baseret på tro snarere end beviser. Vyse bemærker, at de, der tror på det overnaturlige, har en tendens til at fremstille sig selv som fordomsfrie og demokratiske og kalde deres modstandere for traditionelle og fordomsfulde. Han definerer overtro som "overbevisninger eller skikke, der i sig selv er grundløse og ikke passer sammen med det oplysningsniveau, der ellers findes i samfundet". Religion kan også ses som overtro; det taler et andet sprog end videnskab, og Vyse mener, at religiøse fænomener, som f.eks. helbredelse ved tro, kan betegnes som overtro, fordi deres virkninger ikke kan bevises videnskabeligt.

Jesu evner til at udføre mirakler er ikke mere mærkelig, end når folk helbredes af psykologer og psykiatere for psykiske neurotiske sygdomme, som fx indbildt lammelse (somatisering) eller psykotiske oplevelser, hvor man ser og hører ting, som ikke er der, på baggrund af påviselige sygdomme i hjernens livsvigtige transmittersystemer (hjernens biokemiske signalstoffer). Men kender man ikke til dette som lægmand, vil ens tolkning nemt blive af religiøs art.

Læger kender alt til placeboeffekten og ved, at visse sygdomme kan helbredes i op til 70-90% tilfælde med kalktabletter. Men i modsætning til homøopater kan læger ikke tillade sig, at give deres patienter kalktabletter, selvom det højst sandsynligt vil virke i mange tilfælde, idet troværdigheden til læger dermed med et vilde være undermineret. Man kan selvfølgelig postulere, at når lægerne ikke må helbrede med placebo, så er det da en fordel, at naturlægerne kan. Dette er imidlertid nogle gange direkte livsfarligt, idet f.eks. forskellige symptomer, der i virkeligheden skyldes en ondartet cancer, så behandles med alskens medikamenter, og således opdages den egentlige årsag for sent.

Vyse beskriver, at folk, der er overtroiske, traditionelt har været betragtet som primitive eller uvidende, men at det ikke passer. Generelt kan man sige om den overtroiske person, at han/hun er mere passiv, mere fremmedgjort, mere ængstelig, mindre intelligent, mere bange for døden og ved dårligere psykisk helbred end dem, der ikke er overtroiske. Men vedkommende er ikke nødvendigvis religiøs: mennesker, der betegner sig selv som henholdsvis religiøse og ikke-religiøse, er omtrent lige overtroiske. Desuden viser undersøgelser, at kvinder er mere overtroiske end mænd.

Mennesker er ikke født overtroiske. Men den almindeligste måde at blive det på, er når vi lærer at være overtroiske; når det ser ud som om vores overtro virker. Overtro er tæt forbundet med de processer, som kontrollerer menneskelig indlæring og erkendelse. Vores dagligdag er fuld af handlinger, der skal foregå i en bestemt rækkefølge, f.eks. når vi koder videoen eller bager en kage. I de fleste tilfælde er der kun en måde at gøre det rigtigt på og mange måder at gøre det forkert på. Vores erfaringer med den slags opgaver får os til at forvente, at handlinger, der er udført korrekt i en bestemt rækkefølge, vil lykkes hver gang. Dette er også noget af forklaringen på hvorfor tvangstanker og tvangshandlinger (OCD) kan opstå. Magisk tænkning og ritualer, som kan få os til at tro, at noget dårligt ikke vil ske, giver en følelse af kontrol af fremtiden og samtidigt en angstdæmpende effekt på forventningsangsten. Tvangshandlinger kan blive så omsiggribende, at hele ens tilværelse bliver domineret af ritualer. Det kan behandles med realistisk tænkning, som modgår ens følelsetænkning ved hjælp af kognitiv terapi og evt. SSRI-farmaka.

Den menneskelige natur hader tilfældigheder og prøver altid at finde et mønster i begivenhederne. Vi er omvarende fortolkere, men tolker meget ofte forkert, men handler på det som var det rigtigt. At sætte penge på en hest, der har tabt så mange gange, at den "står for at skulle vinde", er et eksempel på en klassisk fejltolkning. Rækkefølgen af sejre og nederlag har ingen indflydelse på, om hesten vinder næste gang. Folks overtro og tro på det overnaturlige bliver hyppigt bekræftet af begivenheder, der virker for besynderlige til at være rene tilfælde. Men ikke desto mindre er begivenhederne tilfældige, vi er bare ikke særlig gode til at beregne sandsynligheden for, at noget vil ske. Vi er desuden tilbøjelige til at se ret egocentrisk på tilfælde. Hvis kun én ud af en million kan vinde lotteriet, har vi 1/1.000.000 chance for at vinde, selv om vi umiddelbart tror, at chancen er større. Hvis vi derimod møder en gammel skolekammerat på gaden, bevirker vores selektive hukommelse, at vi er mere tilbøjelig til at fokusere på dette enestående tilfælde end på alle de andre tilfælde, der kunne have fundet sted. En vigtig faktor i mange former for overtro er, at vi er psykologisk disponerede for at finde sammenhænge, hvor der ingen sammenhæng er. Derfor undlader vi ofte at tage al information i betragtning og koncentrerer os om de begivenheder, der viser os en sammenhæng. Et andet eksempel på fejltolkning er, når folk pludselig får cancer og ikke forstår hvorfor. Enhver vil lave sin forklaring, selvom vi ikke kender den. Ofte får stress skylden, men en undersøgelse har vist, at forældre til meget syge børn, fx skizofrene, på trods af svær stressbelastning ikke havde flere tilfælde af kræft end normalbefolkningen. Når folk spørger sig selv, om hvorfor lige *de* skulle være så uheldige at blive ramt af kræft, overser de, at cancer er meget almindelig. Vi har at gøre med en livstidsrisiko, der vil ramme hvert tredje menneske.

Psykologiske forsøg har påvist, at mennesker sagtens kan forledes til at tro, at de har oplevet en situation, som de aldrig har været vidne til. En terapeut gjorde en række eksperimenter på nogle forsøgspersoner ved f.eks. at sige: "Din mor har fortalt mig, at du engang som lille blev væk fra hende i et stormagasin, og du blev efterlyst over højtaleren." Personen vil da oftest sidde og tænke grundigt efter, og derefter sige det kan jeg ikke huske. Hvis så terapeuten bliver ved med at beskrive historien i detaljer, vil forsøgspersonen ofte synes at kunne genkalde sig fragmenter af "oplevelsen". En uge senere, når terapeuten tager historien op igen, vil man opdage, at forsøgspersonen i mellemtiden ubevidst har broderet videre på historien og nu kan fortælle flere detaljer, som tidligere ikke har været nævnt. Det er bl.a. nogle af de samme ubevidste mekanismer, man tilskriver, der sker, når folk tror, de har oplevet at blive bortført af en UFO. Mange

skizofrene eller psykotiske har også dagligt sådanne oplevelser, hvor de ser og hører ting, som ikke er der, og tror at de fx har indopererede mikrofoner og chips i øret eller hjernen. Dette på trods af at røntgen og CT scanninger modbeviser dette. Dette er forståelige tolkninger (vrangforestillinger) på baggrund af deres hallucinationer på synet og hørelsen. Patienterne har forstyrrelser i de biokemiske stoffer i hjernen, ligesom man kan have biokemiske forstyrrelser i andre organer i kroppen fx bugspytkirtlen, når den ikke producerer nok insulin, og man derfor får sukkersyge. Når hjernens biokemi ikke fungerer, påvirker det hjernens funktioner, som bl.a. er at producere tanker. Tankerne og informationsprocessoreringen bliver forstyrrede, og dette bevirker de psykotiske oplevelser. Da de imidlertid har en oplevelse af, at det de ser og hører er helt virkeligt, tror de på det og har derfor ingen sygdomsindsigt. Når man imidlertid tilfører eller blokerer de stoffer i hjernen, som de har for lidt af eller producerer for meget af (antipsykotisk medicin) forsvinder deres psykotiske oplevelser ofte som dug for solen ligesom sukkersygen, når der gives insulin.

Vi oplever alle af og til, at et underligt tilfælde indtræder. Man kan så enten tilskrive det noget overnaturligt eller en tilfældighed. Men mange tænker sjældent på, at det ville være endnu mærkeligere, hvis underlige tilfælde ikke engang imellem opstår, for hvis de ikke gjorde det, ville begrebet tilfælde ikke eksistere, og statistisk er det mere sandsynligt, at der ind imellem må ske tilfældige kombinationer, som synes mærkelige for os, end at det ikke sker. Desuden, hvordan afgører, den der tror på overnaturlige hændelser, om en begivenhed er overnaturlig eller blot et tilfælde?

Hvis vi tænker på en person og så få minutter efter møder denne person på gaden, vil nogle udlægge det som telepati, eller at der er en overnaturlig sammenhæng og måske bevis på, at der er mere mellem himmel og jord. Men mange overser, at de langt oftere har tænkt på en person og ikke mødt denne kort efter. Hvis man skal tillægge den første oplevelse statistisk signifikans, må man også medtælle alle de andre tilfælde, hvor man ikke mødte personen, man tænkte på lige efter. Det er igen et bevis for, at man sjældent er objektiv i disse tolkninger, da man også ofte ønsker at tro på det mystiske, uforklarlige eller overtroiske.

Sammentræf er ikke resultatet af en mystisk kraft. Det skyldes at verden er organiseret og fyldt med mennesker, der indbyrdes har mange forskellige relationer. Oplevelser af sammentræf handler om grænserne for den menneskelige opfattelsesevne. Folk finder sammentræf forbløffende, fordi de ser dem fra et alt for personligt perspektiv. Endvidere har hjernen ikke evnen til intuitivt at fatte den reelle sandsynlighed for hændelser. Den menneskelige hjerne er programmeret til at lede efter mønstre, men ikke til at forstå sandsynligheds-fænomener, så ofte slutter man alt for hurtigt, at man har fundet et mønster. F.eks. sværger mange til homeopatiske produkter eller helbredende stenes frekvensterapi, fordi de har hørt, at det har hjulpet nogle. Men spontane helbredelser sker! Så når det handler om at teste nye medikamenter, er de kliniske forsøg, som tidligere beskrevet, forskernes metode til at kompensere for den menneskelige opfattelsesevnes begrænsninger.

En anden grund til at mange finder sammentræf forbløffende og bevis for mere mellem himmel og jord er historien om mennesket, der leder efter mening, systematik og kontrol i en verden, der ofte virker kaotisk og fyldt med eksistentiel ængstelse. Nogle finder sammentræffene og sammenhængene i deres liv som en bekræftelse på, at deres tilværelse på en eller anden måde har betydning.

Det er særdeles svært for et menneske ikke at betragte sig som noget ikke-enestående, og derfor bliver detaljer i sammentræffet meget vigtige for den, der oplever det. Dette betegnes som *selektiv fejlslutning*. Folk overvurderer formentlig, hvor ofte sammentræf sker i deres liv, fordi sådanne står klart i hukommelsen. Dette skyldes *selektiv hukommelse*. Vi har ingen fornemmelse for hyppighed og længde af serier i tilfældige data. Det er selektiv hukommelse, som holder liv i clairvoyanter og spåkoner. De fremsætter en mængde forudsigelser, fordi de ved, at deres fejltagelser hurtigt bliver glemt og deres træf bredt publiceret. Studier af clairvoyanters tusindvis af forudsigelser viser et så dårligt antal træffere, at man fristes til at spekulere over, "om mon ikke en overnaturlig kraft forhindrer dem i at ramme rigtig". Men når kun succeserne opregnes, står illusionen om deres evne til at se ind i fremtiden stærkt.

Mennesker insisterer på at se og finde mening med sammentræf i deres liv, og tror at disse ting sker som et resultat af en slags trylleri eller magisk tænkning, fordi det giver dem en følelse af kontrol, sikkerhed og tryghed. Vi har brug for mening, hvor der ingen er, og kan således selv skabe den. Overtro giver os en illusion af, at vi har styr på livet, og kan således hjælpe til med at formindske stress i vanskelige situationer, som vi ikke har kontrol over. Det er også derfor, nogle bliver rasende, når man gennemhuller deres små mirakler, mens andre bliver lettede over, at der ikke er noget som helst mystisk ved sammentræf.

Biblen

Bibelen er sammensat og censureret af mange omgange og nedskrevet ca. 300 år efter Jesu død. Andre evangelier er blevet censurerede og således ikke en del af den viden om Jesu liv, som forelå og foreligger. Udvalget er på ingen måde videnskabelig. Dette ses bl.a. ved den debat, som bogen "Da-Vinci mysteriet" satte i gang. Biblens love og regler er skabt ud fra et samfundssyn, der slet ikke ligner vores, men bygger på den tids normer. Biblen er en væsentlig kulturarv, men at den kan fortolkes ligeså forskelligt, som der er mennesker, der læser den, giver derimod nemt problemer, når den bliver en bog, hvis forskrifter man tror på og vil leve efter. Med hvilken ret kan man selvretfærdiggøre, at noget er sandt i biblen, mens andet ikke er det? F.eks. vil de fleste i dag ikke mene, at kvinder ikke må tale i offentlige forsamlinger, mens nogle fordomsfulde eller indremissionske til gengæld glædeligt vil fremhæve biblens fordømmelse af homoseksuelle. Jesu personlighed betragtes oftest som den mest vise og bedste af alle, og det er almindeligvis antaget, at vi alle skal være enige heri. Men hvor mange kristne efterlever hans råd? F.eks. siger Jesus: "Hvis du vil være god, så giv alt hvad du ejer til de fattige", og "hvis du bliver slået på den højre kind så vend også den venstre til". Glimrende leveregler, og hvis man tror på denne lære, hvorfor så ikke efterleve den?

Jesus siger, at han er vejen, sandheden og livet. Men sagde han det mon selv? Når vi siger det, betyder det blot, at Johannes, Mattæus, Lukas eller Markus flere hundrede år efter det skete skriver, at Jesus engang sagde... osv. Det kan godt være, han har sagt det, men vi ved det kun fra evangelisterne. De kan have lavet det lidt om; de kan have fået nogle forkerte efterretninger, ja, det kan endda være, de selv har fundet på det. Hvis vi i dag hører en historie, som er videregivet fra en anden og senere hører det fra den rigtige person, vil historien sikkert minde om H.C. Andersens eventyr om fjereren, som blev til 7 høns. Vidneudsagn har igen og igen vist at den samme begivenhed refereres helt forskelligt og med oplysninger, som ikke engang kan være foregået. I Biblen taler vi om en

historie, som er overleveret over 300 år på et tidspunkt, hvor der ingen forståelse var for universet eller den menneskelige psykologi og biologi. Tænk hvilke tolkninger der må opstå om menneskets plads i universet, hvis ikke man vidste at jorden var rund, hvad solen består af, hvad planeter og stjerner er, gener og arveanlæg, bakterier og virus, lyn og torden osv. Dette må klart give en utrolig utryghed og mangel på forståelse for selv i dag de mest banale begivenheder. I en sådan tid, kan overleveringer om opstandelse, jomfrufødsel og hørelsesshallucinationer næppe få anden fortolkning end en religiøs.

Hvad har Jesus i virkeligheden sagt? Hvor mange ægte Jesu ord er der i de fire evangelier? Den slags har de såkaldte eksegeter i årevis prøvet at finde ud af. Og de er nået langt, skønt ikke til det samme. Man er lige uenige om fakta som fortolkninger; og man må nok konkludere, at der kun findes fortolkninger.

Dette primitive medhold af ens egne småborgerlige fordomme i en bog, der er skrevet flere 1000 år siden, er også et meget menneskeligt fænomen. Michael Lucas Kaste har udtrykt dette meget klart: *Vi har igennem mange år tilpasset folkekirken til danskerne og ikke til Biblen. Biblens fordømmelse af mandlig homoseksuel praksis i 3. Mos. 18,22 : Du må ikke have samleje med en mand, som man har samleje med en kvinde. Det er en vederstyggelighed. Men er det mere vigtigt at overholde end f.eks. 2. Mos. 18,19 : Du må ikke komme en kvinde nær og blotte hendes køn, mens hun er uren under sin menstruation. Den danske folkekirke har valgt at lade fortolkningen af Biblen hænge sammen med samfundsudviklingen - fuldstændig i tråd med Luthers tankegang. Som lutheranere sætter vi fortolkningen af teksten over traditionen. Men hvor meget kan vi tillade os, og mister Biblen ikke sin betydning, hvis vi begynder at udvælge dele af den, der synes at passe os bedre end andre? Er dette ikke små skridt til en langsom aflivning af kristendommen? Det danske liberalistiske og pragmatiske samfund hænger i virkeligheden meget dårligt sammen med Biblen. De fleste af os kan på ingen måde identificere os med fundamentalistiske eller diktatoriske samfund. Vi forbeholder os ret til at være kristne på vores egen måde Det er folkets kirke. Vi, folket bestemmer, hvordan vi vil have vores kirke. Problemet er blot at vi vil så mange forskellige ting. Birthe Rønn Hornbech har udtalt at:” Biblens ord er simpelthen forældede i forhold til nutidens mennesker, og det giver ingen mening at lade sit parforhold underkaste guddommelig nåde, samtidig med at man lever et liv, som er ude af trit med den kristne lære. Tilbage står kun hykleriet og den sukkersøde tradition, selvom traditionen vel netop ikke burde være bestemmende for en evangelisk luthersk kirke”!*

De psykiatriske hospitaler verden over er fyldt op med mennesker, der tror, de er Guds søn; ja faktisk synes det ofte at være et typisk symptom, at skizofreni og andre psykoser manifesterer sig i disse religiøse vrangforestillinger. Jesus kan meget vel tænkes at have haft sådanne symptomer, men grundet datidens manglende forståelse for psykiatriske sygdomme, er det lykkedes Jesus at få andre til at tro på ham som Guds søn, idet han var yderst begavet, med stærke karismatiske, oratoriske og hypnotiske evner. Men dertil at tro, at han virkelig var Guds søn og steg op fra graven, er trods biblens smukke budskaber og geniale lignelser ikke mindre ønsketænkning end alle andre former for overtro. Forskellen fra den og mange nyreligiøse retninger, som i princippet kan være lige så rigtige, er, at den er ældre, og vi vokser op med den som vores kulturgrundlag og synes derfor, den er ædlere og mere lødig. Vokse op med religion og indoktrineres med en tro, fordi forældrene tror, opfattes af nogen som direkte skadelig for vores objektive

dømmekraft senere hen. Det må vel siges at være umuligt for et barn at skulle tage stilling til store religiøse spørgsmål om, hvorvidt Jesus steg op fra graven. Selv i konfirmationsalderen er teenagere langt fra modne nok til selvstændigt at bekræfte sådanne komplicerede spørgsmål. I virkeligheden er det nok langt mere en måde for de voksne eller kirken at påvirke de unge med kristendommen. Mange unge gør det for gavernes skyld, og mange fordi de andre gør det, men det er de færreste unge, som gør det, fordi de logisk forstår det. At opdrages med en religion giver ofte en senere ukritisk holdning til den tro, man er vokset op med, hvilket afspejler sig i, at de fleste forbliver i samme tro resten af livet. Fx ses det sjældent, at en muslim i et muslimsk land konverterer til kristendom, eller omvendt, hvilket bl.a. ses på muslimsk immigrerede kvinder i Danmark, som bevarer deres tildækkede klædedragter i vores kultur. En tro, der bygger på opdragelse og påvirkning mere end selvstændige overvejelser, kan på mange måder sammenlignes med politisk diktatur. Mange kristne i dag i Danmark eller Færøerne udøver også direkte diskriminerende undertrykkelse af fx homoseksuelle, som ikke selv har valgt deres egen seksualitet, men om man så må sige er således skabte af "Guds hånd".

Overtro og religioner har aldrig sat følelser til side for reelle fakta, men derimod ofte myrdet og svindlet for at forsvare deres følelsesmæssige trosbegreber. Historien er fyldt med eksempler som Galileo Galilei, hvor kirken ikke kunne acceptere hans påstand om at jorden var rund. Lingvisten Jean-Francois Champollion sammenlignede seks forskellige versioner af kongenavnet Ptolemæus i 1822 og tydede Rosetta-stenens hieroglyffer, hvilket kirken følte som en trussel, da det ville modbevise, at der fandtes skrifter før skabelsesberetningen, og derfor forsøgte kirken at myrde ham. Darwin er vel det bedste eksempel. Hver tredje amerikaner tror ikke på Darwins lære og flere stater i USA har været tæt på at indføre Adam og Eva som skabelsesforklaringen i skolen. Dette på trods af at Darwins evolutionslære er blevet uafhængigt konfirmeret af andre videnskaber som genetikken, DNA-forskning, fossilforskning, paleobiologi, geologi, fysiologi, anatomi, histologi, biokemi, atomfysik osv. Selv samme videnskaber som vi i dag har bygget hele det moderne samfunds tekniske og elektroniske grundlag på, og hvis fundament vi gladeligt benytter os af i form af alt fra mobiltelefonen til CT-scanneren. At man så kan diskutere, om den tekniske udvikling har gjort os lykkeligere, er en helt anden diskussion, men det ændrer ikke ved det faktum, at videnskabelig forskning har bevist sig langt mere bæredygtig og objektiv end subjektive religiøse følelsetolkninger af verdens opståen.

Religions-filosofi.

Hvad er religion? At tro på Gud udgør ikke i sig selv en religion. Sådant som ordet normalt bruges, må troen også være institutionaliseret, og doktrinerne udledes i en institution som f.eks. en kirke eller synagoge. Nogle religioner definerer ikke engang deres tro som en tro på Gud (Buddhisme). Nogle vil påstå, at en ideologi som kommunisme er en religion, eller at alle har en religion uden nødvendigvis at tro på Gud, men blot nogle idealer. Imidlertid i stedet for at sige at kommunisme *er* en religion, vil det være at foretrække at sige, at kommunisme har nogle fællestræk tilfælles med religion.

Hvad vil så tro på Gud sige? Hvad betyder Gud? Ja definitionerne er endeløse, men de har ofte det tilfælles, at det er en tro på en form for overnaturligt væsen. Hermed menes

ikke blot noget, der står over naturen, men noget andet og mere end alle ting og forløb i det fysiske univers inklusiv menneskets tankeverden. Nogle påstår, at Gud og naturen er identiske, men hvis det er tilfældet, ville ordet "Gud" være overflødigt, og ordet natur tilstrækkeligt.

Hvad vil det så sige at være overnaturlig? Gud menes at være en ånd, forstand eller intelligens, som er i stand til at udøve et formål. Guds intelligens behøver ikke at være ubegrænset, som kristendommen mener, men kan være stærk begrænset som de græske guders. Gud besidder også en magt, som heller ikke altid behøver at være ubegrænset som i kristendommen. Oftest er det en magt, som er større end menneskers, og den kan skabe stof (dog ikke i gammel græsk religion), og den kan blande sig i begivenhedernes gang. Han kan være en god eller ond Gud. I nogle religioner er Gud ond i ekstrem grad i sine krav om menneskelig opofrelse. I andre religioner er Gud ikke blot en ånd, men et fysisk væsen, lige som Zeus. Man kan også tro på mange guder (polyteisme), eller blot en (monoteisme). Desuden kan man tro på, at Gud har skabt verden, men derefter ikke længere blander sig i den, eller griber ind i dens gang (deisme), eller omvendt hele tiden griber ind i dens gang (teisme). Endelig kan man tro på, at der ikke findes en Gud (ateisme), eller at vi ikke har mulighed for at dømme om Gud eksisterer eller ej (agnosticisme).

Den kristne Gud er monoteistisk, og han opfattes også som teistisk, idet han hører og besvarer vores bønner. Han er alvidende, almægtig og menneskekærlig. I de tidligste stadier af denne religions traditioner troede man, at Gud havde et fysisk legeme; han vandrede sammen med Adam og kom til syne for Moses på Sinai-bjerget. Senere er Gud ulegemlig, men i stand til at tænke, føle og planlægge og udøve planerne. Så selvom han ikke har en krop, kan han flytte masse og skabe masse på befaling, som f.eks. "Lad der blive lys."

Det ontologiske gudsbevis.

De fleste argumenter for at Gud eksisterer, prøver at påvise, at der er sandsynlighed for Gud på grundlag af verdens væren og menneskets erfaring. Dette er det ontologiske gudsbevis, som prøver at bevise Gud ud fra gudsbegrebets indhold. Man kan imidlertid ikke definere noget til at eksistere. Man kan definere Gud som den største, men heraf følger ikke, at et sådant væsen eksisterer. At vi definerer Y behøver ikke at betyde at Y eksisterer.

Det kosmologiske bevis.

Det kosmologiske bevis påstår, at universet med dets milliarder af galakser og tilmed menneskeligt liv, må komme af noget. Nogen må have skabt det, og denne nogen er det, vi kalder Gud. Argumentet bygger på årsagsprincippet: Alting har en grund, derfor må universet også have en grund, og denne er Gud, derfor eksisterer Gud. Kvantefysik menes ikke at være årsagsbetinget, så dette argument er ikke i tråd med nutidig opfattelse. Men hvis vi nu antager, at udsagnet er sandt, passer det kun på ting, som sker. Har ting ligesom som begivenheder også årsager? Kan ting i sig selv være årsagsbehæftet, og er universet overhovedet *en* ting og ikke nærmere et kollektivt

substantiv? Kan man tilskrive hele universet *en* grund i stedet for milliarder af grunde? Hvis man betragter 100 forskellige begivenheder, vil det så ikke være absurd at spørge, hvad årsagen til de 100 begivenheder var?

Hvis hele universet alligevel tilskrives en årsag, og denne er Gud, hvad er så årsagen til Gud? Dette er et helt legitimt spørgsmål, idet vi lige har antaget, at alt har en årsag, og derfor må Gud også have en. Og hvis Gud ikke har en årsag, så er det ikke sandt, at alt har en årsag, men det var den første forudsætning for argumentet. På denne måde bliver årsagsbegrebet ikke bare ugyldigt, men selvmodsigende. Dvs. hvis forudsætningerne er sande, så er konklusionen det ikke, og omvendt hvis konklusionen er sand, er forudsætningerne det ikke. Mange mennesker tænker ikke over dette, idet de ønsker at argumentere for Guds eksistens, og når de så i deres bevisførelse er ankommet til konklusionen, glemmer de alt om argumentets uholdbarhed. Men vi skal huske, at tro kommer af, hvad vi føler og konkluderer, og hvis dette ikke er gennemtænkt, hvordan kan vi så sige, at vores tro bygger på logik?

Hvis vi stopper ved spørgsmålet om årsagen til Gud, hvorfor gik vi så så langt, som at spørge om årsagen til universet og vores eksistens; hvorfor standsede vi så ikke bare ved den fysiske verden, i stedet for at tilskrive den Gud? Hvordan kan vi stille os tilfredse med ikke at blive ved uendeligt? Med andre ord, det synes ikke logisk at finde årsager uden for erfaringens verden, i hvilken vi alene oplever kausalitet. Vores viden ligger udelukkende baseret på tid og rummelige ting, processer og begivenheder. Udover dette har vi ingen grunde til at tale om årsager overhovedet, idet erfaringer ikke fortæller os noget om en sådan kausalitet.

Alligevel lever disse ideer - om at en kraft er årsag til universet og livet - videre hos mange mennesker uden at være særligt logisk gennemtænkte. Vi har aldrig været vidne til, at sten og planker har sat sig sammen til mekaniske objekter af sig selv, men vi har selv sat dem sammen, og ligeså overfører vi denne ide på universet. Man kan heller ikke drage den konklusion, at vilje kreerer eller skaber ting. Vilje kan heller ikke skabe energi i sig selv, men vilje kan udøves i form af handling. Stof og energi er (ifølge den fysiske lov om energiens konstans) evige, mens vilje ikke er det, idet vi kan spore dens begyndelse i tid.

Det er ofte antaget, at årsager og begivenheder ikke kan gå baglæns i evig tid, men må nå til en grænse, hvor serien af begivenheder begyndte. Der må således være en første årsag eller begivenhed. Men da vi kun kan tale om tid i sammenhæng med begivenheder, er dette så et meningsfuldt spørgsmål? Hvad fik den første begivenhed til at ske? Tilsyneladende ingenting. Det var jo den første begivenhed. Det begyndte blot med at eksistere uden nogen grund. Gud kunne i hvert fald ikke være den første begivenhed, idet Gud slet ikke er en årsag, følge eller begivenhed.

Måske skabte så Gud den såkaldte første begivenhed: Historien begyndte med ånd i form af Gud, og Gud skabte så universet ud af ingenting og skabte således den første begivenhed; det var således vilje som skabte det stofflige. Men igen må vi så spørge, hvad skabte Gud? Det går ikke at påstå, at Gud var årsagen til sig selv. Hvis han allerede var der, behøvede han ikke at være årsagen til sig selv, idet han allerede var der. Hvis han ikke allerede var der, kunne han ikke forårsage nogen årsager, idet intet ikke kan forårsage noget som helst. Men måske er der så ikke en første årsag, måske går årsagskæden baglæns i evig tid. Uendelighed i tid i begge retninger er ikke en ufattelig ting. Vi ved at tal rækken er uendelig, både positive og negative tal. Hvis videnskaben finder beviser for uendelig tid, så har logikken ingen indvendinger. Imidlertid er

årsagsrækken i modsætning til talrækken behæftet med nogle logiske problemer. Hvis der er uendelige begivenheder forud i universet, så er der ingen begyndelse, og det vil tage evighed at gå begivenhederne igennem. Dette er det samme som at sige, at de aldrig vil blive gået igennem. Men hvis uendelige begivenheder er gået forud dette øjeblik, hvordan er vi så kommet til nuets øjeblik? Men hvis vi nu alligevel mener, at dette kan lade sig gøre, hvor kommer så Gud ind i denne sammenhæng? Ikke som den første årsag, idet der jo ikke var en sådan, og siden universet altid har eksisteret, kan Gud jo ikke have skabt det på et bestemt tidspunkt.

Hvor kom universet fra? Lad os engang overveje hvilke implikationer et sådant spørgsmål har. Hvis man spørger en person, hvor han kommer fra, kan han svare fra Sydney, men et sådant spørgsmål er ikke anvendeligt på universet som et hele. Universet indbefatter alle steder og tider, og alle ting der eksisterer i tid og rum. Spørgsmålet har derfor ingen mening hvad angår universet, idet det ikke kunne have været et eller andet sted før nu. Når astronomer skriver bøger med titler som universets oprindelse, mener de ikke fra tidens begyndelse, men begreber som Plankmuren og Big Bang. Men spørgsmål som: "Hvor kom universet fra", bliver derimod ofte revet ud af en meningsfuld kontekst og ukritisk anbragt i en anden, hvor det ikke har nogen mening overhovedet. Det er ofte sådanne store uigennemtænkte spørgsmål, som så "løses" med religiøse eller overtroiske svar. Hvis man fx spørger: "Hvorfor er universet, som det er", og svarer "Fordi der er en Gud", besvarer vi spørgsmålet med et nyt, der er langt sværere at besvare, idet vi så nødvendigvis må sige: "Hvorfor er Gud til, og hvorfor er han, som han er osv.". Nogle vil så prøve at få bugt med det argument ved at sige, at Gud ikke behøver en forklaring, idet han er en nødvendighed og derfor ikke behøver en forklaring uden for sig selv. Men dette er ikke et svar, idet en forklaring altid er med henblik på noget andet, og dette andet er aldrig en nødvendig eksistens.

Den religiøse oplevelse som bevis.

Et andet meget almindeligt argument for overnaturlige og religiøse begivenheders eksistens er følelsen eller oplevelsen af det religiøse. Vi har her at gøre med en slags usagt bevis. Essensen af oplevelserne kan formuleres således: "Jeg (og andre) har oplevelser og fornemmelser for noget større og mægtigere, som virker så dybt, værdifuldt og meningsfuldt, at det ikke kan forklares rationelt, men må skyldes et overnaturligt væsen, Gud". Andre beskriver det, som at de kan mærke, at de er styret af noget større end dem selv, eller at de kan fornemme, at de skal gøre det og det, eller at noget snart vil ske, som de længe har ventet på, hvilket igen skyldes noget uden for dem selv kaldet skæbne eller Gud. Lad os først undersøge sammenhængen mellem begreberne Gud og religiøse oplevelser. Det er en tautologi (cirkelslutning) at sige: "Hvis der er religiøse oplevelser, eksisterer Gud. For i virkeligheden er det, der siges ikke mere end, hvis der er religiøse oplevelser, er der religiøse oplevelser! Nogle vil sige, at de oplever Gud, og derfor tror de, han eksisterer. Men igen, man kan ikke definere noget til at eksistere på baggrund af noget, man føler. Der er jo bunkevis af religiøse oplevelser, og hvis vi kunne udlede, at der findes en Gud ud fra f.eks. en kristen, der har en sådan personlig oplevelse, så må det også være lige så gyldigt, at udlede det fra en muslims oplevelse. Men de kan ikke alle have ret. Folk bruger argumentet ukritisk til at underbygge deres egen religiøse

oplevelse, og glemmer at det samme argument i så fald så også omfatter personer med helt andre religioner.

Hvorfor kan de ikke alle have ret? Fordi de selvfølgelig modsiger hinanden. Hver religion siger, at den er den eneste sande, men de kan ikke alle have ret. Nogle vil så forsvare dette og sige, at alle religiøse oplevelser er af det samme væsen; folk er kun uenige om måden de beskriver objektet for disse oplevelser, og det skyldes menneskers forskellige opvækster og kulturbaggrund, og sproget er for fattigt og kan bare ikke omfatte oplevelserne. Hvis man blot tager essensen eller kernen ud af alle religionerne, så modsiger de ikke hinanden. Dette synes som en nem løsning ud af problemet, men der er flere ting, man først må overveje. Hvis man gør dette, vil man have fjernet Gud fra hver specifik religion. Kristendom siger bl.a., at Gud er åbenbaret i den hellige bibel og manifesteret i Kristus, og et hvert skøn, som benægter dette, er falskt. Hvis man udelader disse tros dogmer, er der ingen essens af kristendommen tilbage, man kan slet ikke længere kalde det Kristendom. Men lad os alligevel prøve at forestille os, at vi har en fælles Gud, som kun besidder det, som alle religionerne har tilfælles og intet unikt fra nogen individuel religion. En sådan Gud ville ikke kunne være kærlig (for nogle religioners guder er ikke kærlige), eller ond (for nogle religioners guder er ikke onde), osv.. Gud kunne ikke længere have nogle fælles karakteristika, på nær magt. Han ville ikke engang være en enhed, for visse religioner er polyteistiske, men han kunne heller ikke være monoteistisk, idet nogle religioner er polyteistiske. Den kristne Gud er kærlig, Yahweh er hævnfuld, Baal kræver menneskelige ofringer. Hvis vi skal udelukke nogle, hvordan opstiller vi så kriterierne, og hvordan retfærdiggøre dem over for hinanden? Dette synes ikke særlig kompatibelt, så det synes ikke, som at religiøse oplevelser kan bekræfte nogen sandhed om nogen religion.

Hvis en person siger, at der selvfølgelig eksisterer spøgelse, for hvordan skulle han ellers have set et i nat, behøver man ikke tvivle på, at han har haft en slags visuel oplevelse, som får ham til at tro, at han har set et spøgelse. Dette er hvad vi også kalder en hallucination, og personen prøver ikke bevidst at bedrage os. Hvis forekomsten af disse oplevelser var tilstrækkelige til at bekræfte eksistensen af de påståede objekter, bliver vi nødt til at sige, at et hvert drømmeobjekt eller hallucination, som alle nogensinde har oplevet, havde en objektiv virkelighed.

Gud som nødvendighed.

Nogle argumenterer for at Gud eksisterer, for ellers ville der ikke være nogen god moral i denne verden. Dette kræver først en videnskabelig, randomiseret undersøgelse for at se, om det virkelig overhovedet kan passe, at dem der ikke er religiøse har dårligere moral end andre. Men lad os antage at det var sandt, ville det så bevise Guds eksistens? Hvis folk kun kunne opføre sig ordentligt, hvis de troede på spøgelse, ville det så gøre troen på spøgelse sand? Tro bliver ikke sand eller falsk af, at folk ønsker at tro på det, eller bliver overtalt til at tro på det, eller har behov for at tro på det.

Mirakler.

Mirakler er måske det mest populære argument for Guds eksistens. Argumentet lyder sådan: "Mirakler har forekommet igennem alle tider, og hvordan vil man forklare dette på anden måde end at noget supermenneskeligt, Gud, har blandet sig i den naturlige

begivenhedsrække, og ladet miraklet ske. Miraklet beviser således, at Gud eksisterer". Men hvad er egentligt et mirakel? Hvis en jernstang kastes i en sø og flyder, og mange mennesker ser dette, og det beviseligt fotograferes, er det så et mirakel? Hvordan skal en begivenhed være, for at den kan være mirakuløs? De fleste vil vel være enige i, at det skal være en usædvanlig begivenhed. Men det er ikke nok, idet en komet der viser sig hver tusinde. år også er en usædvanlig begivenhed. Det kræver også, at før man kan kalde begivenheden et mirakel, må den overskride de kendte naturlove. Men det er heller ikke nok, for det kunne være, at vi bare ikke havde opdaget alle naturlovene endnu. Fx da man opdagede at kometers haler blev frastødt af solen, antog man ikke bare, at tyngdeloven var gået bersærk, men man fandt i stedet frem til de nye love, som var årsag til dette. Det synes allerede nu meget svært at afgøre, om en begivenhed er et mirakel. For hvordan kan vi vide efter flere kommende millioner års videnskabelige undersøgelser, om ikke en ny opdaget naturlov ville kunne forklare begivenheden. Ligeså med jernstangen; det kunne være, at en ganske bestemt omstændighed lige den dag bevirkede, at den flød. Måske en ukendt form for radioaktivitet osv.. Det var fx en stor opdagelse, at voldsom blødning kan opstå ved mentale faktorer og ikke fra de sædvanligt kendte fysiologiske forklaringer. Mange er stadig mistroiske over for sådanne begivenheder, men vi burde vide på nuværende tidspunkt fra videnskabelig erfaring, at naturen er så omfattende, at den ikke kan gennemskues i alle sine milliarder begivenheder.

Lad os så i stedet antage, at vi kunne være absolut sikre på, at en sådan begivenhed ikke byggede på nogen naturlov, kendt eller ukendt. Ville det bevise, at Gud måtte være ansvarlig for miraklet? Næ, overhovedet ikke. Det ville kun bevise, at nogle begivenheder ikke er underlagt love; men at etablere Guds eksistens på dette grundlag er noget helt andet. Deterministisk betragtet, kunne man sige som John Stuart Mill, at en begivenhed som ville gentage sig igen, hvis de samme årsagsbetingelser var til stede i tid, sted og rum, ville ikke være et mirakel. Og hvis så det ikke skete to gange under de samme forudsætninger, ville det ikke bevise miraklers eksistens, men derimod indeterminisme.

Selvom mirakler altså ikke kan bevise, at Gud eksisterer, kan man så ikke påstå, at siden sådanne begivenheder eksisterer, er det temmelig sandsynligt? Der findes jo et hav af sådanne begivenheder; det er blevet påstået, at solen stod stille for Joshua i det gamle Israel, og at den stod stille igen for befolkningen i den Portugisiske by Fatima i 1917. Det er påstået, at vand er blevet lavet til vin, og at små mængder brød og fisk blev multipliceret, så det kunne ernære tusinder af mennesker. Det er påstået, at folk er opstået fra de døde, helbredt fra deres sygdomme og alt igennem mirakler. Imidlertid kan alle disse ting sagtens forklares ad naturlig vej; ingen mirakler behøves. Fx kan healing-helbredelse også sagtens udføres ved hjælp af hypnose og velvillighed hos patienten, men multiplikationen af fisk, som den er beskrevet, kan ikke ske af naturlig vej, derfor må det være en indgriben fra Gud. Men skete det? Blev folk bedraget og løj de selv for at overbevise. En tryllekunstner kan i dag få en flyvemaskine eller frihedsgudinden til at forsvinde, men det får vel ikke folk til at tro på det. Rygter kan forstørres voldsomt, og overleveringer kan forandre sandheder til ukendelighed. At mange ønsker at tro på næsten hvad som helst og videregive det som sandt, når det er noget, de ønsker at tro på, bevirker, at de allerede er stærkt betingede for religiøse oplevelser. De fleste påståede mirakler er overleverede fra folk fra tidligere historiske tider, og vi kan ikke længere verificere dem. Selv når mirakler er bekræftet af mange mennesker, som i Fatima, vil vores grunde for at betvivle det være større end vores grunde til at tro på dem, idet vi ved, hvad der skal ske i universet, for at sådanne begivenheder skulle opstå. For at solen skulle

stå stille på himlen, skal jorden holde op med at bevæge sig omkring solen. Dette står i grel modsætning til hele naturens gang, sådan som vi kender den, og det vil have mange andre konsekvenser, som f.eks. ting der ville glide af jordskorpen og fortsætte ud i verdensrummet. Dette skete imidlertid ikke. Det er mere sandsynligt, at folk blev bedraget massehypnotisk, end at den mirakuløse begivenhed skete. Vi har hverken beviser for eller imod, og vi befinder os i en situation, hvor vi som en anden Sherlock Holmes skal løse en forbrydelse, som blev begået for mange år siden, og hvor alle spor som var tilgængelige er forsvundet. Det er en kendsgerning, at folk som allerede tror af andre grunde, vil have en tilbøjelighed til at tro på mirakler som et ekstra "bevis" for Guds eksistens, mens det omvendte gælder for folk der ikke tror. Dette viser blot, at mirakler og okkulte oplevelser ikke kan tages til indtægt for noget som helst, men ofte misbruges til bevisførelse for det overnaturlige.

Mirakler er oftest temmelig uværdige beviser for en omnipotent Gud, for hvis en Gud virkelig ønskede, at folk skulle tro på ham, hvorfor så udføre et par små mirakler, i en eller anden fjern egn, for et par få mennesker. Det ville være meget nemmere, at få folk til at tro, hvis Gud manifesterede sig for alle, og i stedet for at helbrede nogle få syge, hvorfor så ikke helbrede alle? Eller i stedet for at standse solen i Fatima i 1917, ville det så ikke have været langt bedre at standse lidelserne i 2. Verdenskrig? Og hvis dette interfererer med menneskets frie vilje, så kunne Gud i stedet standse jordskælvet i Lissabon, som dræbte 30.000 mennesker, i stedet for at lave vand om til vin!

Det er utroligt interessant at studere, hvor velvillig folk er til at acceptere en usædvanlig begivenhed som noget overnaturligt, så længe det taler til deres fordel; fx 100 dræbes ved et flystyrt, og en overlever. Det er et mirakel, siger den overlevende og hans familie. Hvad derimod de resterende familiemedlemmer til de dræbte havde at sige om mirakler, er sjældent berettet. Hvis nu i stedet et fly falder ned, og 100 overlever, men en dør, så vil næppe familien til den der døde sige, at det var et mirakel, skønt overlevelsen af 100, når en dør, er lig med overlevelsen af en, når hundrede dør. Dette gælder også for folk med en eller anden teistisk tro, idet de er tilbøjelige til at kalde det mirakuløst, når det er en fordel for dem, men folk der reflekterer over dette vil næppe lægge så meget i det - ikke fordi de har en alternativ forklaring (om end de nogle gange har), men fordi de ser, at det folk kalder et mirakel afhænger meget af, hvad de ønsker at tro på. Man vil næppe kalde ens bedste vens død et mirakel, mens vennens fjender måske ville. Argumenter vendes og drejes til fordel for ens tro. De forskellige religioner har også hver deres form for mirakler, som ikke anerkendes af de andre religioner.

Det teleologiske bevis.

Et af de mest populære argumenter for Guds eksistens er det teleologiske, som hævder, at naturens design og hensigtsmæssighed peger mod Guds eksistens. Teleologerne mener, at hvis man ser på universet, er det ikke svært at se, at en mesterarkitekt har været på spil, og det er ikke tilfældigheder, som styrer universets udvikling; der er en mening og ikke et blindt tilfælde, og hvor der er hensigt, er der også en, der styrer den, og hvor der er design, er der også en designer. Men hvis dette var rigtigt, hvilken designer har vi så at gøre med? Er det en han eller hun? Er det en person eller personlighed? Har han intelligens eller visdom, eller er hans magt begrænset? Er han god mod sin skabelse eller ond eller ligeglad. Og hvordan skal vi finde ud af det, siden vi aldrig ser dette væsen, og

hvis han eksisterer, hvordan skal vi finde ud af, om han er god eller ond? Hvad har vi at rette os efter?

Teleologerne taler om verdensordenen, men er universet kaos eller orden? Stjernetågerne er vel næppe orden, men endnu vigtigere er vel, om orden nødvendigvis er resultatet af design. Visse ting er sandelig et resultat af design som fx et ur eller en bil, men som Hume sagde, er orden kun bevis for design, når denne orden er blevet observeret at hidrøre fra et design. Dette har vi ikke set i planter, dyr eller mennesker, og vi har heller aldrig set en designer ordne stjernerne graciøst på himlen, så vi er ikke berettiget til at konkludere, at disse ting eksisterer som et resultat af design.

Men teleologen vil så svare at netop det, at vi ikke har set designeren, og at tingene alligevel er designet, idet stof ikke af sig selv kan sammensætte sig og danne liv, beviser at der er en guddommelig designer, idet vi ikke kunne have gjort det selv. Indvendingen her imod må være Arternes Oprindelse af Darwin fra 1859; imidlertid forklarer den kun overlevelse og udvikling og ikke organismernes ankomst. Alle teorier om Guds design er udelukkende metafysiske. De siger intet om skaberens fremtidige aktiviteter, men kun at livet, som vi kender det i dag, er et resultat af hans plan. Eftersom vi ikke kender denne plan, kan ingen observation overhovedet være i overensstemmelse med den. I det ene yderpunkt har vi det synspunkt, at beviser på evolution, som f.eks. fossilerne, blev indbygget i de skabte klipper for at friste os til at prøve vor tro. I det andet yderpunkt har vi synspunktet, at nye evolutionsbeviser blot skubber skaberens aktivitet længere og længere tilbage i fortiden. En række nyere opdagelser har været mere egnede til at afprøve teorien om den naturlige selektion end evolution. Blandt disse kan nævnes Mendels genetik, en mere korrekt bestemmelse af jordens alder, DNA og den genetiske kodes universelle opbygning hos alle organismer og endelig udviklingen inden for proteinkemien. Evolutionsteorien har med glans bestået alle prøver. Man skal dog vogte sig for, at man ikke går over i den anden grøft og gør teorien til en intellektuel levemåde, et barrikaderet dogme eller en religionserstatning, idet vi uden tvivl kan vente flere revolutioner indenfor udviklingsteorien, da dagens evolutionsteori næppe er hele sandheden. Men alligevel er den på trods af alle sine mangler stadigvæk den bedste, vi har. Trods de tidligere belyste huller i teorien, ville designerhypotesen alligevel ikke være falsk, hvis alle Darwins teorier er sande, idet Gud kunne have valgt at udvirke sit design i form af evolution. Men her støder vi på en af de største problemer at forklare.

Det onde.

Hvis vi tror et spøgelse banker på døren, og vi senere opdager, at det var vores nabo, kan vi stadig vælge at tro, at det var et spøgelse; lige så kan vi stadig vælge at tro, at intet i Darwins teorier passer overhovedet, og at alt i udviklingen kun skyldes en designer, men Darwin modstrider som sagt ikke designteorien, men den har voldsomme vanskeligheder med at argumentere for en menneskekærlig og godgørende designer. Trods dette har de fleste, som tror på et design, altid troet på en designer, som drager omsorg for sine medmennesker og ikke ønsker dem lidelser, fordi han er menneskekærlig. Men hvad er livet i virkeligheden? Det er en kamp for eksistens, i hvilken mange arter uddør, og hvert individ før eller siden dør, ofte i smerte på grund af sult, kulde, sygdom eller fordi de ædes levende af andre dyr. Millioner af individer dør hver dag, ofte før de har udlevet et helt liv. Men deres afkom sørger for at livet føres videre, og disse dør så ligeledes i smerte og lidelse på artens vegne. Påfører designeren al den lidelse blot for at bevare livet på

bekostning af individet? Hvis dette er tilfældet, er der ikke megen trøst til den enkelte. Og til hvilken glæde for artens overlevelse, hvis de enkelte individer konstant skal leve i frygt og usikkerhed, og så ende med at dø i smerte. Milliarder af dyr og mennesker er døde af sult, forandringer i klimaet, eller angreb fra andre. Naturen er helt igennem rød af blod. Naturen er en kamp for overlevelse. Kødædende dyr overlever kun selv ved at æde andre, som så igen ædes af andre. Hvis naturen er designet, så er designeren ikke barmhjertig.

Det er mærkeligt at tænke på, at hvad mennesker kommer i fængsel for eller beordres dødsstraf for, er hverdagsforestilling i naturen. Biologiens fakta synes ikke at tale for en god Gud, og alligevel fastholdes designargumentet. Hvorfor er der heller ikke designet holdbart liv på vores naboplaneter? Hvis der har været liv på Mars, fik det ikke lov til at leve, og ofte ligeså på jorden, hvor de utallige betingelser for at liv kan overleve ofte ikke opretholdes og en hel art uddør, f.eks. dinosauruserne. Hvis livsarkitekturen er design, må det beundres for sin kompleksitet, men når en af faktorerne i denne kompleksitet går i stykker, bliver organismen ofte syg og evt. dør af det. Dette ses med hjertekarlidelserne, cancer og arvelige genetiske sygdomme for ikke at glemme AIDS. Ville det virkelig have været så svært, for en designer at lave arterier af noget holdbart elastisk væv, så de ikke bliver hårde med alderen? Og hvorfor skal så mange mennesker, allerede før de begynder livet være dømt til lidelsesfulde medfødte sygdomme. Dem der tror på Martinus vil forklare det med, at de får det liv som de har fortjent, og de genfødes i den tilstand, som de i deres udviklings forbedrende stadie er kommet til. Det virker dog stærkt diskriminerende, at påstå at et menneske som lider, selv har været ude om det i et tidligere liv, og derfor må forbedre det i det næste, men hvis det virkelig passer, må vi igen stille spørgsmålstegn ved en god Gud. Intet tyder på at det biologiske princip om overlevelse vil eller har ændret sig i de sidste 15 milliarder år, og menneskeracen synes bestemt ikke som den godgørende krone på værket. Tværtimod er menneskers ondskab den mest uhyggelige og ustyrlige dødsmaskine endnu "opfundet af" naturen eller dens designer. Mennesket synes også at være en truet art, selvom vi generelt kun taler om hvaler, tigre og pandaer i denne sammenhæng. Faktum er at 75 arter pattedyr og fugle blev udryddet i perioden 1600-1900, dvs. omkring en art hvert 4. år. I de følgende 60 år mellem 1900 og 1960 øgedes den gennemsnitlige hastighed til en art om året. Og i de seneste år er arter udryddet med endnu større hastighed. Tælles alle arter med, også planter og insekter, regner man med, at nu udryddes ca. 100 arter om året. De globale miljøtrusler er bl.a. landskabsændringer som kan ændre på klimaet, fældning af regnskoven, ødelæggelse af stratosfærens ozonlag, ophobning af drivhusgasser i atmosfæren, sur nedbør, forurening og radioaktiv stråling sammen med de 100.000 kemiske stoffer som anvendes til daglig i industrien.

Menneskene synes mere og mere at være ude af kontrol med den kædereaktion af ulykker, de har sat i gang. I år 1600 var verdens befolkning 1 milliard, og antallet blev fordoblet i løbet af de følgende 300 år. I 1950 var vi 3 milliarder og år 2000 nåede verdensbefolkningen 6,2 milliarder. Der er med andre ord tale om en kolossal befolkningsvækst. Næsten 40 millioner mennesker (omtrent 1 ud af 150) i verden er flygtninge eller fordrevne. 80% af verdens formue ejes af 15% af indbyggerne i de rigeste lande. Hver uge kommer over 1 million mennesker ind til byerne. 1 milliard mennesker lever i dag i slumkvarterer. Tykkelsen af den arktiske iskappe er blevet formindsket med 40% siden 1960. I 2003 satte størrelsen af hullet i ozonlaget rekord med 28 millioner kvadratkilometer på den sydlige halvkugle (tre gange USAs overflade). I 1998 måtte mindst 25 millioner mennesker verden over forlade deres bolig på grund af miljøødelæggelser. 1 ud af 5 mennesker på jorden har ikke adgang til drikkevand og

omkring 30% lider af vandbårne sygdomme og 18% af børnene dør årligt på grund af utilfredsstillende vandforsyning. En ud af fem voksne i verden kan hverken læse eller skrive og 98% af disse befinder sig i udviklingslande og 2/3 er kvinder. Levnedsmiddelsektoren (landbrug og fødevarerindustri) bruger årligt 40 milliarder dollars på reklamer. Årsbudgettet for militærudgifter ligger på verdensplan på 798 milliarder dollars og for udviklingsbistand på 58 milliarder dollars. Over 3 milliarder mennesker (halvdelen af verdens befolkning) lever for mindre end 14 kr. om dagen. Luftforurening er hvert år verden over ansvarlig for 3 millioner dødsfald. Der er 15 millioner mennesker som lider af spedalskhed, omkring 60 og 80 % af asiatiske børn under 14 lider af tuberkulose, 2,7 millioner dør af malaria om året og 270 millioner er smittet. På verdensplan skønnes det, at over 50 millioner mennesker er blevet smittet med Hiv, siden epidemiens start. Heraf lever ca. 36 millioner endnu. Ca. 14 millioner har fået AIDS siden epidemiens start, og næsten alle er døde, 90 pct. af de døde var under 35 år. Ni ud af ti hiv-positive lever i udviklingslande. AIDS er den sygdom, der forårsager flest dødsfald i det sydlige Afrika. I 1998 be gravede Afrika omkring 5.500 mennesker dagligt på grund af AIDS.

Hvor er den godgørende designer?

Det gode og omnipotente.

Hvis vi skal forklare den godgørende designer eller Gud, hvordan forklarer vi så denne ondskab, som ikke er til at ignorere? Måske ønsker Gud ikke det onde, men er ude af stand til at forhindre det? Men så er han ikke længere omnipotent. Og hvis han er i stand til det, men ikke vil, så er han ond. Og endelig hvis han både er i stand til det og ønsker det, hvorfor er så verden ond? Sådant udtrykte allerede Epicurus det, da han levede mellem 342-270 før Kristus.

Ondskab eksisterer ikke

Der har været mange forsøg på at forklare dette. Nogle vil påstå, at der slet ikke er ondskab i verden. Det er rigtigt, at man kan diskutere, hvad der er ondt, og hvad der ikke er ondt, men faktum er, at millioner af mennesker lider. Og netop det at så mange lider, er årsagen til at mange ikke tror på en Gud.

Ondskab og godhed er afhængige størrelser

Et andet ofte fremført argument er, at det gode kun kan opnås på baggrund af det onde. Dette ses fx, hvis man må igennem en smertefuld operation for at få det godt. Selv krig, kunne man sige, er nogen gange nødvendig for en bedre verden eller for at forhindre en værre. Det er altså ikke en perfekt verden, men det er den bedste af alle mulige verdener. Men hvis Gud er omnipotent og god, hvorfor lod han så den syge blive syg overhovedet? Hvad ville vi sige om en læge, som først inficerede et barns ben og derefter reddede dets liv ved at amputere benet; det samme vil kunne siges om en omnipotent Gud. Hvis det bedste design, Gud kunne lave, var denne verden med al dens lidelse og grusomhed, så burde han måske have afholdt sig fra at udføre sit design og bruge sin energi på noget mere nyttigt. Men kommer der ikke ofte godt ud af ondt? Ud af lidelse kommer forståelse for andre og os selv. Men igen hvis Gud må lade os lide for at forårsage det gode, er han ikke omnipotent. Desuden er det der kommer ud af det onde sjældent tilstrækkeligt til at

retfærdiggøre det. Årsagssammenhænge er så komplekse, at der er næppe en ulykke for én person, som ikke på en måde er god for en anden. En orkan slår 100-vis af mennesker ihjel og ødelægger deres hjem, hvilket pludseligt giver arbejde til sultende arbejdere osv. Endelig kan argumentet let vendes om, for hvis det gode udvikles af det onde, så vil det onde også kunne siges at udvikles af det gode. Imidlertid er det mest sandsynlige nok at det gode afføder mere godt og det onde mere ondt.

Moral og etik.

Et andet ofte hørt argument er, at det onde ikke er der for at gøre os glade, men gode eller moralske. Verden er en moralsk træningsplads for styrkelse og opdragelse af ens karakter. Men ser vi nærmere på naturens orden, så fejler den i langt højere grad målet om at gøre folk mere dydige, end målet at gøre mennesker glade. Hvis målet er at gøre os mere sensitive for andres lidelser ved selv at lide, må dette mål ofte siges at mislykkes. For den ufølsomme person, som skal lære at forstå andres smerte, oplever ofte ingen smerte af betydning selv, mens den som er det mest dydige væsen på jorden igen og igen kan rammes af grusomme oplevelser hele livet. En hensynsløs bilist, der ikke tager hensyn til andre, bør så efter den lidt barokke teori, involveres i et biluheld som skader ham selv, så han kan blive et godt og mere moralsk menneske. Men hvad kan der lige så vel ske i stedet? Han slipper uskadt, mens andre påkøres eller dræbes, og fordi han ikke har nogen moral er han endog ligeglad. Dette må igen siges at være temmelig inkonsistent med en omnipotent god Gud. Hvis en designer ville, at vi alle skulle lære at blive bedre og mere moralske, så er hans naturdesign totalt kikset, ligesom hvis han havde ønsket, at vi alle skulle være lykkelige. Naturens orden er konstrueret med total mangel på opretholdelse af retfærdighed. Ikke engang den mest fordrejede eller udspekulerede teori om det gode, opfundet af den mest fanatiske eller filosofisk religiøse, kan få naturens kriterier til at ligne skabelsen af et værk gjort af en omnipotent og god skaber. Nogle mener, at vi selv har redskaberne til at blive bedre mennesker, og at vi selv er ude om de onde ting der sker i verden. Dette virker dog ulogisk set på baggrund af, at en stor del af vores handlinger er ubevidste og næppe tilgængelige for de fleste. Derudover er vi udstyrede med en mængde biologiske drifter og instinkter, som ikke er intelligensbetingede, og som derfor ofte vil handle irrationelt og egoistisk. Man kan inddele den menneskelige hjerne i 3 lag, og ingen af dem har gennemgået nogen rudimentær degradering i evolutionen: krybdyrhjernen meencephalon, pattedyrhjernen diencefalon, og menneskehjernen cortex. Krybdyrhjernen er sæde for vores mest basale instinktuelt behov, som sult, søvn eller brækrefleksen, mens pattedyrhjernen råder over vores emotioner og seksualdrift, og cortex eller hjernebarken er der, hvor de menneskelige intellektuelle processor foregår. De forskellige områder er mere eller mindre uafhængige af hinanden, og derfor kan vi opleve store ambivalente kontradiktioner i os selv. Fx kan man intellektuelt føle stor afsky for et andet menneske, og samtidigt seksuelt være stærkt erotisk tiltrukket, ja endog forelsket i samme menneske. Dette kan skyldes, at vi tænker med forskellige hjernedele. Dette er vægtige grunde til, at vi ikke er herre over krig og fred på denne planet, og intet tyder på, at vi bliver klogere og lærer som kollektiv menneskehed af vores fejl. Tværtimod synes historien at gentage sig gang på gang, og hvilket menneskebarn kan sige sig fri for de basale instinktuelt drifter og emotionelle fejltolkninger. Hvordan skal endvidere millioner af mennesker, som aldrig har haft chancen for at gå i skole eller lever i fattigdom kunne få adgang til redskaberne til at blive bedre mennesker, når de ikke engang kan forstå den verden, de lever i?

Frihed.

Argumentet, at menneskets frihed er årsag til det onde, skal også debatteres for fuldkommenhedens skyld. Det onde skyldes altså menneskets ondskab. Mennesket er frit, dvs. både til at gøre det onde som det gode. Ikke engang en omnipotent Gud ville altså være i stand til at skabe mennesket *frit* og samtidigt *ikke frit* til at gøre det onde. Ondskab er altså en uundgåelig konsekvens af menneskets frihed. Men det forklarer ikke den ondskab, som sker i naturen uden menneskets indgriben, som fx jordskælv, flodbølger eller pest. Hvis mennesket antages at være et frit væsen, trods det at determinismeteorier har sat stor tvivl ved dette, så er det rigtigt, at ondskab nemt kan være konsekvensen. En mand vil, hvis han har magt dertil, kunne sende millioner i koncentrationslejre. Dette vil være en del af et menneskes frihedsvalg; idet han er fri, må vi gå med til, at han kan gøre det mest uhyrlige, hvis han kan og vil. Desuden er en Gud, som ikke kan skabe et menneske frit uden ondskab, ikke omnipotent.

Men hvad mener man med omnipotens? Det giver ikke mening at sige, at Gud kan gøre, hvad der er logisk umuligt, som fx at lave en firkantet cirkel eller lave om på fortiden. Så når vi taler om omnipotens, må vi mene, at Gud kan gøre alt undtagen, hvad der er logisk umuligt. Men det er vel muligt at skabe mennesket frit, og dog ikke fri til at gøre det onde, da mennesket i forvejen jo ikke er frit på så mange andre områder. Gud kunne så forhindre at millioner skal betale med deres liv, for at en enkelt kan udleve det frie valg. Hvis årsagen til menneskets frie valg er, at det skal moralsk styrkes, så har vi allerede diskuteret, at dette næppe er tilfældet. Desuden er det onde langt fra retfærdigt, for hvilken pris betaler alle ofrene for at én kan lære af sit onde? Nogle vil påstå, at alle uretfærdigheder vil soves i det næste liv eller i den næste verden. Men denne teori vil være svær at bevise, for ikke at sige umulig. At denne verden er ond, siger ikke noget om at der eksisterer én, der er bedre, og selvom der var en anden verden efter denne, fjerner det ikke det onde i denne. Hvis et barn torteres til døde, og bødlen kommer i evigt helvede, hvad godt vil helvede gøre eller en genfødsel med straf og smerte for det stakkels barn? Intet i fremtiden vil nogensinde kunne retfærdiggøre eller godtgøre denne grusomme handling. Ud over disse argumenter, skal vi huske, at der stadig er de ulykker som mennesket ikke selv forårsager, og at mennesket måske slet ikke er spor frit. Igen får vi problemer med at forklare den gode omnipotente Guds skaberværk.

Den uforståelige Gud.

Nogle vil påstå, at vi blot ikke fatter Guds godhed, og det vi kalder ondt set fra Guds højere perspektiv i virkeligheden er godt. Argumentets præmis er tautologisk, idet præmissen i sin definition er uden for vores fatteevne og derfor aldrig vil kunne betvivles.

Hvis Gud synes, at verden er god, hvilken slags moral må vi så forestille os at Gud har? Og hvis han eksisterer, er denne Gud så værd at tilbede? Hvis en læge nægtede at forhindre smerte, hvad ville vi så tænke om ham? Det samme gælder for Gud, som i så fald er et diktatorisk monster. Desuden kan argumentet ligeså nemt vendes til, at Gud eller verden er ond. Det vi kalder godt set fra Guds højere perspektiv er i virkeligheden ondt. Dette argument er nøjagtig lige så gyldigt eller sandsynligt, som det modsatte synspunkt.

Alternative teleologiske argumenter.

Vi er nu nået omkring nogle af de mest almindelige argumenter for og imod det teleologiske argument om en omnipotent og godgørende Gud, og skal nu belyse nogle lidt anderledes synspunkter om dette emne.

Den onde omnipotente Gud.

Et omnipotent væsen som er ondt. Dette synspunkt har forståelig nok aldrig været så populært som troen på den omnipotente gode Gud. Dette skyldes nok bl.a. behovet for, at retfærdighed skal blive fyldestgjort i et liv herefter, hvilket næppe vil være sandsynligt hos en ond Gud. Interessant er det, at kritik af kristendom netop ofte har gået på, at denne Gud har henvist ikke-troende til evig tortur i helvede, hvis de ikke tror på ham. Selv den mest forhærdede fange i et jordisk fængsel vil kunne blive løsladt senere; men ikke Guds fange. En sådan straf synes meningsløs, idet den aldrig kan føre til noget godt, især på baggrund af, at manglende tro på Gud og hans godhed meget vel kan forstås ud fra overbevisende grunde og hos meget samvittighedsfulde mennesker.

Den gode men ikke omnipotente Gud.

En god men ikke omnipotent designer. Her skyldes ondskaben ikke Gud, idet hans begrænsning gør, at han ikke kan forhindre den. Dette har inspireret nogle mennesker til at bekæmpe ondskab, idet det nu er op til mennesket alene, da deres anstrengelser har en betydning. Denne Gud kan så næppe heller ikke stille nogen garantier for en kommende god verden. Folk vil hellere have garantier end tilskyndelse. Der er desuden et problem omkring en god men ikke omnipotent designer, og det er, at hvis der kun er én Gud, hvem eller hvad kan så begrænse hans magt?

Diteisme.

Siden gamle dage er det blevet fremført, at der findes to kosmiske intelligenser, og at de er modstridende. Derfor er verden en kamplads for modstridende guder. De kan imidlertid ikke begge være omnipotente, idet hvis den ene var, så ville den anden ikke være det. Hvis universet var skabt af en god Gud, og mennesket af en ond, ville det måske bedre forklare, al den ondskab vi kender, end alle de hidtil diskutererede teorier. I kristendom synes det nogle gange, som der er to guder, Jehovah og Satan. Men kristendom er ikke diteistisk, idet den ene af dem er almægtig. Så deres konflikter er det rene humbug, idet Jehovah skabte Satan og kan altid vinde over ham og tilmed tilintetgøre ham, hvilket straks rejser spørgsmålet, hvorfor dette ikke er sket? I ægte religiøs diteisme må begge guder være begrænsede i deres magt, og det gode i dette må stærkt betvivles.

Polyteisme.

Hvis to hvorfor så ikke flere? Grækerne troede på mange guder. Hvis der er flere guder, kunne man ønske sig, at de ville samarbejde lidt bedre, så verden ville blive et bedre sted.

Antropomorfisme.

Anthropos = menneske, morphe = form. Det er svært at forestille sig Gud uden form eller organisme, alligevel er vores forestillingsverden blevet tydeligt påvirket til ikke at se Gud som en gammel bedstefar, men som noget uden en krop. Trods det har Gud et hav af karakteristika, som vi ellers kun tillægger et menneske, så hvordan kan han være

ulegemlig? Næsten alle religioner tilskriver Gud som hankøn. Men hvis Gud ikke har nogen krop, og køn afgøres ud fra ens krop, hvad betyder så "han" i denne kontekst? Nogle vil så sige, at det er blot et levn fra tiden, hvor faderen var den øverste i hjemmet, og at det ikke skal forstås direkte men metaforisk. I hvert fald hvis Gud ikke er en organisme, kan han ikke være hankøn. Men så kan han heller ikke være hun- eller intetkøn. Hvilket ord skal vi bruge, og efter hvilke kriterier skal vi beskrive Gud. Dette beskriver klart problemerne omkring antropomorfisme, hvor Gud fortolkes i menneskerelationer. Hvis han ikke opfattes som havende en krop, så opfatter vi ham måske som en slags energi, men stadig med menneskelige karakteristika, men som større og mere godgørende og omnipotent. Hvad andet kan vi? Vi *kan* kun forestille os ham antropomorfisk eller overhovedet ikke. Selvom vi ikke forestiller ham med krop, forestiller vi ham med mentale processer som vores egne, og hvis vi også opgiver dette, giver vi helt afkald på Gud-konceptet. Det samme er tilfældet, når vi omtaler Guds påståede personlighedskarakteristika, så som hans ønsker, planlægning, styring osv. Men er ønsker ikke menneskelige karakteristika, for hvorfor skulle en Gud ønske sig noget, med mindre han ikke har det. Men hvis Gud er omnipotent og derfor allerede har alt og er alt. Så hvad skal han så med ønsker og planer?

Hvis vi taler om Gud uden tanker, følelser, vilje og andre menneskelige egenskaber, kan vi så forsvare stadig at kalde det Gud? Det løser ikke problemet at sige, det er stadig Gud men en ubegribelig Gud, idet vi ikke kan fatte Gud, for hvis vi ikke kan fatte Gud, hvordan kan vi så kalde det Gud overhovedet? Det svarer til, at vi fik at vide, at der findes en bog, men den er så usædvanlig, idet den ikke har nogle sider, omslag eller tryk, men er en rød flydende væske. Men ligegyldigt hvad det er, så er det ikke, hvad vi forstår ved en bog, når vi bruger ordet; det kan ikke være en bog, idet det totalt mangler en bogs karakteristika. Ligeså med en ufattelig Gud som mangler karakteristika, idet det skaber en selvmodsigelse: Hvis noget mangler det karakteristiske for at blive kaldt X, kan vi ikke længere kalde det X. Det er imidlertid ikke ualmindeligt at høre folk sige, at de tror på et eller andet, de ikke ved, hvad er. Dette er næsten den mest ultimative grund til at tro for behovets skyld, idet de ikke har nogen rationel grund til at tro på noget, de ikke ved, hvad er overhovedet.

Mysticismen.

Mysticismen påstår, at Gud er den ultimative samhörighed af alt, og i det øjeblik vi tillægger Gud karakteristika, så begrebsliggører vi Gud, og det begrænser Gud. Men så kan vi heller ikke tillade os at sige, at Gud eksisterer for så begrebsliggører vi Gud, og vi må også ophøre med at kalde ham Gud, hvis vi mener noget med navnet Gud. Mystikeren vil forsvare dette med at sige, at det skal forstås figurativt, Gud er symbolsk. Er dette berettiget? Hvis vi siger: "Hun er blot en omvandrende skygge", er det metaforisk, idet vi ikke mener, hun er en skygge, og vi kan udtrykke konkret, hvad vi opfattede med dette billede: Hvad jeg mente var, at hun er meget tynd, bleg, anæmisk osv. Men hvad er den litterære mening af: "Gud er den ultimative samhörighed af alt", eller lignende udsagn som "Jeg er ét med Gud"? Vi kan ikke oversætte disse udsagn til akkurate forklaringer. Men hvis vi ikke ved, hvad det vi siger eller definerer betyder, har det ingen mening og er volapyk, og vi kan lige så berettiget udskifte metaforene "Gud er kærlighed" med "Gud er had" eller "Gud er pink". Vi kan gå endnu videre og sige, at når vi bruger ordet *god* henholdsvis om mennesker og Gud, kan vi ikke bruge ordet i samme betydning. Vi

menneskeliggør igen Gud ved sådanne begreber, eller med andre ord vi laver konstant analogier mellem os selv og vores inkarnerede trosbillede. Men ligegyldigt hvilket billede folk har af Gud, vil det helt sikkert være udledt af deres forhold til mennesket. Hvis Gud er totalt forskellig fra os, hvordan skulle vi så vide det og forstå det? Dette ville kun kunne lade sig gøre, hvis det var muligt at observere Guds egenskaber uafhængigt af os selv, idet vi så kunne drage nogle analogier og modsætninger til os selv. Men det er præcist det, vi ikke kan.

Empiri.

Da Gud er uerkendelig, kan man spørge sig, om det så er nonsens at tale om, at et sådant væsen eksisterer? Men det er det ikke i sig selv. Selv i empirisk videnskab taler vi om uobserverbare genstande som fx elektroner. Men der er forskelle mellem Gud og elektroner, idet elektron-hypotesen har et hav af underbyggende beviser, som vi mangler for Guds vedkommende. Men beviser eller ej, ligegyldigt hvor svært det er at give et personligt karakteristika af et ikke tilstedeværende noget, mener mange mennesker, at vi kan forestille os en personlighed uden krop. Mange drager denne konklusion på baggrund af en tro på, at sjæl og krop er to forskellige ting, og så kan de også forekomme uafhængigt af hinanden. Udbredelsen af denne antagelse har vi hørt så ofte, at vi næsten må sige, at vi alle er vokset op med den, hvorfor den derfor også så let accepteres helt ukritisk eller uigennemtænkt af mange, på trods af at i hele vores erfaringsverden møder vi aldrig den ene uden den anden. Men hvis nu alligevel en sådan uafhængighed eksisterede, hvordan skulle vi så nogensinde vide det? Der kan aldrig blive nogen beviser for noget, der ikke kan erkendes. Med hensyn til sjæl og krop, er det vigtigt at forstå, at hjernen er det organ som laver tankerne, følelserne og bevidstheden, det vi opfatter som sjæl. Uden hjerne ingen sjæl.

Lad os prøve at forestille os en ulegemlig eksistens, sådan som mange gør det, når vi taler om, at sjælen lever videre efter døden eller i form af en Gud. Vi mangler nu en krop, men tænker stadig, har følelser og hukommelse. Vi opfatter verden omkring os, så vi kan høre og se, men uden sansorganerne, idet vi jo ikke har en krop, hvilket jo i denne verden er vores empiriske nødvendige betingelse for at have disse oplevelser. Hvis vi forestiller os, at vi en morgen vågner op uden krop, hvordan vil dette så være? Vi vågner op i sengen som vi ser, uden selv at være i den. Man kikker i spejlet, men man ser ikke sin krop i det. Man prøver at knibe sig i armen, men den er der ikke. Hvis nogen kom ind i værelset, ville de ikke se en, og man måtte så tale til vedkommende, selvom man ikke har nogen taleorganer. Ingen ville vide at man eksisterede. Prøv at gå hen til spejlet, men husk vi har ingen fødder. Objekterne omkring spejlet bliver større jo mere man nærmer sig det, og alle objekter bag ved en bliver tilsvarende mindre, fuldstændigt som hvis man havde en krop. Oplevelser som balance, anstrengelse osv. ville stadig være de samme, selvom vi ikke har en krop, hvilket empirisk i vores verden er en forudsætning for at have disse oplevelser. Men vi har stadig langt fra gennemtænkt denne ulegemliggjorte forestilling. For vi projicerer hele tiden implicite referencer fra vores krop ind i forestillingen. Fx: Vi ser, men uden øjne; lad det så være, men hvis nu man kikker i én retning og så derefter i en anden, hvordan gøres så det? Ved at dreje hovedet? Men vi har ikke noget hoved. Hvordan opdager man overhovedet, at man eksisterer, når man hverken kan se eller føle sig selv? Og hvordan konstatere sit forhold til spejlet foran sig? Men foran hvad? Kroppen? Men den er der jo ikke, så hvordan opleves bevægelsen overhovedet? På trods af alle disse vanskeligheder, accepterer mange mennesker disse ideer helt ukritisk og primært på et emotionelt grundlag.

Slutning.

At tro på en religion, Gud eller noget overtroisk er ikke et spørgsmål om at have evnen dertil eller fantasien til at kunne forestille sig det, som ofte skudt i skoen på ikke-troende eller videnskabeligt tænkende. Religion er ikke et spørgsmål om at kunne tænke abstrakt eller åndeligt, men i langt højere grad om det er sandsynligt, hvilket i modsætning til følelser i allerhøjeste grad kan diskuteres. Hvad er videnskab? Ja videnskab adskiller sig fra ikke-videnskab (metafysik), ikke ved beviset, men i muligheden for at blive modbevist (Popper). Det, der er karakteristisk for videnskabelige teorier, er, at de rummer nogle konsekvenser, som gennem observationer og eksperimenter kan bevises at være falske (falsificeres). En videnskabsmand er en person, der er rede til at opgive sin teori, hvis den bliver modbevist eller falsificeret. Ikke-videnskabelige eller metafysiske teorier lader sig ikke på denne måde modbevise. Da Gud ikke kan bevises, men kun diskuteres på baggrund af sandsynlighed, vil man hurtigt opdage, om troende er forførte til at tro på baggrund af et behov, eller om deres tro bygger på nøje gennemtænkte principper for logik og sandsynlighed. Religion er ikke et spørgsmål om fantasi eller tillid til en åndelig vejleder eller bibel, men et spørgsmål om sandsynlighed, med mindre man tror, blot fordi man vil tro eller har *behov* for at tro, uafhængig af om det er sandsynligt eller ej. Det sidste er årsag til, at visse former for overtro, der er så usandsynlige, alligevel bliver troet på af mange. Følelsesmæssige argumenter for det vi gerne vil tro, virker ofte stærkere på os end saglige logiske fakta; fx påstås det, at en tredje-del af USAs befolkning tror på, at Elvis stadig lever.

Den som læser biblen og dyrker dens fællesskab osv. vil selvfølgelig finde mere og mere samhørighed og bekræftelse i denne tankegang. Det samme gælder astrologi, Martinus, Buddhisme, tarot, clairvoyance, Scientologi, Rudolf Steiner osv. En sådan indfaldsvinkel til et trosdogme vil selvfølgelig meget nemt blive selvbekræftende og bygge på ringslutninger og vil naturligt nok langsomt opbygge et forudindtaget forsvar mod modargumenter. *Modargumenterne* ses som *modangreb*, og den troende viser derfor ofte en aggressiv holdning til den, der betvivler hele hans emotionelle eksistensgrundlag. Dette er sandsynligvis årsagen til, at folk ironisk nok har slået ihjel for deres tro, og religionskrige og andre grusomheder i Guds navn er så almindelige. Det ville måske forhindre megen lidelse, hvis det var muligt at vokse op med en objektiv indstilling, og man kunne studere argumenterne åbenhjertigt og fordomsfrit for og imod, som det kort er gjort i ovenstående religions-filosofiske gennemgang, før man dannede sig en mening. De færrestes religiøsitet eller ateisme vil dog opstå i den rækkefølge, idet de allerede tidligt i deres liv ubevidst og bevidst bliver præget for eller imod religiøs tankegang. Nogle fortsætter så med denne tro ukritisk igennem hele livet, og andre "vækkes" først senere, hvis en trosretning lige pludselig sår nogle identifikationsfølelser i den enkelte. Farligt bliver det, når man fx forføres af pengeudnyttende og hjernevaskende sekter som Scientologi eller de sekter, som kræver offentlige ydmygelser eller kollektivt selvmord. Men alle tror, de har ret, især fordi de ikke har sat sig ind i modargumenterne, som man i de fleste andre situationer ville gøre det eller ikke kender dem. Dette taler for, at det oftest er temmelig tilfældigt (eller determineret), om man tror eller ej, idet det meget er afhængigt af det enkelte menneskes indfaldsvinkel og sjældent dets logik. Tro er også kun noget mennesker har brug for; dyr eller planter kunne ikke være mere ligeglade. Den romerske filosof Lucretius hævder, "at ingen bliver forurologet over den evighed, der gik forud for ens fødsel, og derfor er det også irrationelt at frygte døden, fordi dødens evighed og intethed jo

blot afspejler den tidligere afgrund før fødslen". Tanken om den intethed man er kommet fra er så underlig, at man kan stive sig selv lidt af ved tanken om at have været et æg-i-et-æg-i-et-æg.....Det som antropologerne kalder den matri-lineære afstammingskæde.

Afdøde Dr. scient. i fysik, Jens Martin Knudsen, har udtalt, at det store videnskabelige spørgsmål, der trænger sig på med opdagelsen af muligt liv på Mars er, om dette liv har samme form som livet på jorden. Har det samme måde at videregive sine informationer på til næste generation via DNAets 4 basepar, eller er der andre måder, hvorpå dette kan gøres? Hvis livet er opstået 2 steder, er muligheden for, at det kan være opstået mange steder i universets milliarder af galakser meget sandsynlig. Livet opstod på jorden for 3,5 milliard år siden, og det tog næsten 3 milliarder år for livet at udvikle sig fra encellede til flercellede organismer, så afstanden fra bakterie til mennesket er enorm. Vi ved, at mælkevejen dannedes for ca. 10 milliarder år siden af de simpleste 2 grundstoffer brint og helium. Denne sky af brint og helium har så på 10 milliarder år udviklet sig til den verden, vi har i dag. Vi ved med sikkerhed, hvordan atomkernerne dannes, hvordan molekylerne dannes, hvordan støvpartiklerne dannes, hvordan planeterne dannes, men vi ved ikke, om livet er medlem i denne storstående evolutionsproces. Med andre ord, slår livet rod hver eneste gang, der dannes en stjerne af samme type som solen, eller er det et *mirakel* her på jorden? Opstår livet med samme tvingende nødvendighed som planeter, asteroider, kometer osv. Hvis der er liv i de mange galakser, har så Gud også manifesteret sig som Kristus på alle de andre steder, eller har vi en særlig kontrakt med Gud i universets laboratorium? Menneskets bevidsthed er naturens mest forbavsende fremtrædelsesform, og vi må have undersøgt af eksperimentets vej, om den er enestående for den planet vi lever på.

Den berømte filosof Auguste Comte (1798-1857), positivismens grundlægger, havde lavet en liste over problemer, som menneskene aldrig ville få løst, og et af disse var: "Hvad er den kemiske sammensætning af stjernerne?" Samtidigt med Comtes filosofiske spekulationer så gik Robert Wilhelm Bunsen (1811-1899) og Gustav Robert Kirchoff (1824-1887) i deres laboratorier og studerede det lys, der kommer ud fra flammer, og så skabte de spektralanalysen og dermed den metode, som lærte os den kemiske sammensætning af stjerner. De store fremskridt i menneskets historie er ikke kommet ved filosofiske og religiøse diskussioner, men ved løsning af konkrete naturvidenskabelige problemer. Vil vi lære at forstå vores verden gennem fantasi og spekulationer eller igennem at undersøge den eksperimentelt? Kopernikus, Galilei, Newton, Einstein og Bohr har alle del i, at vores verdensbillede har rykket sig kolossalt, og at mennesket kunne gå på månen i 1969 og betragte sin egen klode udefra.

Er der en grænse for videnskab? Kan videnskab nogensinde komme til at udtale sig om, om jorden er skabt eller opstået ved en tilfældighed? Ja, det kan den stort set allerede; det vi ikke forstår, er hvordan livet opstod, og ingen kan i dag klart identificere forskellen på levende og døde ting, hvilket er naturvidenskabens største mysterium. Men der er intet overhovedet, som ikke tyder på, at det ikke skulle kunne forklares ud fra fysik og kemi. Man kan hævde, at livet i bund og grund er komplicerede maskiner, og hvis nogle har indvendinger her imod uden at have studeret fysik, kemi og biologi, taler de ofte ud fra den psykiske indre modstand og det ubehag det vækker, at livet i deres øjne reduceres til et mekanistisk verdensbillede. Den samme modstand oplever man hos mange, der konfronteres med den frie viljesproblematik, allerede før de har forstået argumenterne. Det store spørgsmål, når vi kigger ud i universet og ser, at vi der finder samme fysik og samme

kemi som på jorden, er om vi også finder samme biologi. Det er ikke utænkeligt, at vi en dag kan forstå forskellen mellem liv og død, og her-ud-fra forstår livets begyndelse. Videnskaben vil sandsynligvis en dag kunne forklare, hvordan det hele gik til, men ikke nødvendigvis hvorfor. Men med den viden vi har i dag om atomernes dannelse og mælkevejens opståelse osv., ser det ud til, at der ikke er noget formål med denne udvikling. Og hvis det er sådan, at livet er en fuldstændig naturlig udvikling i mælkevejens dannelse, så er der heller ikke noget formål med livet selv, og dette kan man så vælge at føle trøstesløst eller inspirerende. Skabelsesmyten er punkteret, og vi befinder os i et forståelsesvakuum, i det Gudsforladte univers.

Kan mennesket leve med at det er formålsløst? Ja her ser vi jo netop, at den menneskelige bevidsthed skaber sig et formål; ofte i form af religion. Mælkevejen prøver at omdanne sig selv til grundstoffet jern, mens menneskelivet, vores kunstneriske skaben, kærligheden, bevidstheden, videnskaben, kulturen er ledsagefænomener hertil, ja man kan endog sige, et spildprodukt af denne gigantiske proces som mælkevejen gennemløber.

Efterskrift:

Intet paradys, intet helvede, kun videnskab; kirken af ikke troende.

Nyateisterne som ledes af Richard Dawkins, der skrev bogen *The God Delusion* fordømmer ikke blot troen på Gud, men respekten for troen på Gud. Bevægelsen er i mod kreationisterne, som tror på et guddommeligt design. Kreationisterne bygger bl.a. deres argumenter på, at den menneskelige bevidsthed er for utrolig til at have udviklet sig af sig selv, og at de videnskabelige love er et udtryk for det guddommelige. De påstår også, at Guds eksistens aldrig kan blive modbevist af empirisk vej. Dawkin har udtalt, at det er heller ikke nødvendigt at gøre det, for mennesker har troet på alt fra monstre, enhjørninger, Tor, Odin, Jupiter, feer osv. Der er utallige ting, som folk har troet på i forskellige tidsaldre og i den ene kultur efter den anden og også masser af ting, folk ikke har troet på. Men hvis der ikke er den mindste grund til at tro på nogle af disse ting, hvorfor så gøre det? Fordi nogen vælger at tro på Odin, så er det da ikke op til videnskaben at skulle modbevise det. Videnskab er trods alt empirisk og opererer med sandsynligheder, og sandsynligheden for eksistensen af bronzealderens guder eller Gud af i dag er, hvis ikke lig nul, så umådelig lille. Det ville være meget mere logisk at spørge, hvilke grunde der skulle være til at tro, men oftest bliver spørgsmålet stillet bagvendt, idet den troende lægger ud med det religiøse og hænger sig så fast i de fragmenter, som videnskaben og logikken ikke kan bevise.

Dawkins mål er ikke de fanatiske religiøse, men de "halv-troende" eller de "pseudotroende". Dawkins mener, at antallet af ikke-religiøse i Amerika er op mod 30 millioner mennesker, og han sammenligner dem med den position, som bøssebevægelsen havde for nogle årtier siden. Der var behov for, at folk kom ud af skabet, og jo flere som sprang ud, jo flere andre turde også bekende deres holdninger. Dawkin ser frem til den dag, hvor den første Amerikanske politiker tør være ærlig om, at han er ateist. Dawkin påstår, at højt intelligente mennesker er overvejende ateister. Det kan ikke passe ifølge Dawkin, at et eneste medlem af Kongressen ikke skulle være ateist. Motivet er simpelt: Hvis man bekender sig til ateismen, kan man ikke blive valgt.

Dawkins er ikke blot uenig med religiøse myter, men han er også uenig med bare det at tolerere dem. Han spørger: "Hvor meget betragter vi vores børn som forældrenes ejendom?" "Folk skal være frie til at tro, hvad de vil, men skal de være frie til at påtvinge deres tro på deres børn?" "Hvad siger vi til, at opdrage børn til at tro på løgne og bedrag, er det ikke umoralsk?" Dawkin er helt enig med de mest stædige fundamentalister, at evolutionen må føre til ateisme. Han mener, at krigen er ikke mellem evolutionen og kreationisme, men mellem naturalisme og det overnaturlige. Agnostikerne og de liberale troende er egentlig på fundamentalisternes side, fordi de tror på det overnaturlige. Man bør vel uddanne vores børn i de mange religioner igennem tiderne på et objektivt videnskabeligt grundlag, i stedet for at mange forældre føler, de må indoktrinere deres børn med deres religion for at sikre, at de tror på det samme.

Terroren af i dag har fået mange til at indse, at der er mere end én religion i verden. Vi er nødt til at indrømme, at visse typer religion er uforenelige med visse typer rettigheder. De moderate troende er med til at danne grundlaget for de ekstreme. Fx bruger en masse katolikker kondomer og mange er skilt og ligeglade med homoseksuelles livsform, men når paven taler på folkets vegne og siger, at dette er, hvad katolikker tror, så udtrykker han sig på en milliarders vegne, og de liberal-troende er således alligevel med til at sprede budskabet, at kondomer ikke bør benyttes og er indirekte med til at acceptere spredningen af AIDS ikke mindst i den 3. verden. Så længe vi accepterer, at religiøs tro skal respekteres, blot fordi det er en religion, så er det svært at tage afstand fra Osama bin Ladens fanatisme eller de fundamentalistiske selvmordsbombere.

Mange føler, at hvis de siger, at de er ateister eller argumenterer for dette, så svarer det til, at de sårer de troende. Sam Harris har udgivet en bog: *The end of Faith: Religion, Terror, and the Future of Reason*. Han mener, at hvis ikke vi opgiver tro, så vil religiøs vold hurtigt bringe vores civilisation til en ende og udtaler, at vi bliver ofte handlingslammede af de muslimske horder, som besynger døden, de religiøse myter og deres afhængighed til en imaginær Gud.

Den naturlige verden er alt, hvad der eksisterer. Der er kun dette ene liv! Hvis man tror på Gud, så kan man tro på alt, og det er at være intellektuelt uærlig, hvis man som videnskabsmand kan tro både på videnskab og religion på en gang, da det i videnskab ikke kan forenes, at man kan gå på vandet og opstige fra de døde. Hvad vi tror på ændrer sig hele tiden. Slaveri var moralsk acceptabelt i Amerika engang. De mest intelligente, sofistikerede folk syntes, det var helt i orden at kidnappe hele familier, tvinge dem til at arbejde for en og sælge deres børn. Nogle muslimske mænd mener i dag, at hvis deres hustru voldtages, skal de straffes ved at stenes til døde. Andre samfund mener, at piger skal omskæres, og nogle tror på æresdrab osv. Mange synes, at disse former for tro og overbevisninger virker helt absurde i dag, og dette vil måske også være tilfældet med det at tro på Gud engang. Hvis vi havde en verden uden Gud, ville rationaliteten kunne forøge den menneskelige lykke, og vi ville være frie for religiøse krige og overtroiske fordomme. Den ateistiske bøn vil lyde: Vores fornuft vil undertvinge overtroen, og vores intelligens vil udkonkurrere vores illusioner, og vi vil kunne modstå den onde fristelse: at tro.

Tro har også noget at gøre med emotionelle og kognitive dispositioner. Når vi hører blade rasle, og vi i forvejen er lidt skræmte af mørket, tolker vi nemt, at det må være noget mere end blot vinden. Når vi mister en nærtstående og ikke kan fatte tabet, er vi svært påvirkelige, og savnet får os nemt til at tolke i form af religiøs ønsketænkning. Det er som med voldtægt: religion er nok et levn fra vores primitive natur, som vi simpelthen må lære

at overvinde. Det er et psykologisk faktum, at vi meget ofte ikke har gode argumenter for det, vi tror på, men at det er en forsvarsmekanisme. Vi beskytter os selv med at tænke i absolutter, efterrationaliseringer og generaliseringer, og dette svarer til at lyve, og når løgne afdækkes er udfaldet ofte grimt. Vi opbygger etiske institutioner i form af kirker, synagoger og moskéer, og disse symboler giver os en følelse af sikkerhed og autoritet. Ingmar Bergman udtalte engang, at den kristne kirkes nadversymboler består af blodritualer og kannibalisme.

Psykolog og professor Michael Persinger har i 15 år undersøgt grundlaget for menneskers oplevelse af gudsfænomenet. Ifølge en artikel i Weekendavisen 6-13/5 2004 under overskriften 'Gud bor i temporallappen' beskrives det, hvordan han ved hjælp af elektroder, der skaber et magnetfelt i højre hjerne-halvdel, kan fremkalde følelser som angst, eufori, seksuel-lystfølelse samt en "gudsfølelse". Denne følelse er kulturelt bestemt, således at den passer til personens medbragte religiøse oplevelse. Kristne møder fx Jesus, muslimer møder Allah og ateister beskriver tilstedeværelsen af en universel kraft, mens freudianere bliver hjemsøgt af en far eller bedstefar. At religion er sammenfaldende med den religiøse opdragelse, man har fået, skyldes den sociale arvegang. I krigstider har den religiøse følelse været en stor fordel, og Winston Churchill skulle have udtalt, at der ikke findes ateisme i skyttegravene. At tro på noget, udover dette liv, har således også noget med angst at gøre. Hjernen har på et eller andet tidspunkt i evolutionen udviklet nogle kognitive processer, der kan dæmpe angst ved at føle, at der er en mulighed for evigt liv. Der eksisterer selvsagt modstand mod denne tanke fra religiøse kredse og især i det religiøse Amerika, som ikke ønsker at blive kureret for den "kognitive virus": religionen. Tom Bolwig, professor i psykiatri, oplyser, at det er dokumenteret af patienter med temporallaps-epilepsi har tendens til intens religiøsitet.

Astrofysikeren Carl Sagan grundlagde for 30 år siden et center for videnskab og undersøgelser af det paranormale og dedikerede det til bekæmpelse af spredningen af overtro blandt de ulykkeligt troende. James Randi har ligeledes stiftet en institution mod overtro. Skeptica er et kritisk forum for paranormale fænomener, pseudovidenskab og folketro, som man kan finde på nettet. Philosopedia er også en webside som fremmer sammenholdet og spredningen af verdens ateister. Moderne videnskab og forskning har gjort det mere og mere svært for religionerne at forsvare sig selv. Kosmologi, biologi, arkæologi, antropologi, psykologi og psykiatri har påført religionen mange ar, og begyndte allerede for 200 år siden at forholde sig stærkt kritisk til de historiske kilder af de religiøse tekster.

"...den Dag, Menneskeheden fri kan juble: der er ingen Gud, den Dag skabes der som med et Trylleslag ny Himmel og ny Jord. Først da bliver Himlen det fri, uendelige Rum, i Stedet for et truende Spejderøje. Først da bliver jorden vor, og vi Jordens, naar hin dunkle Saligheds og Fordømmelses Verden derude er bristet som en Boble. Og hvilken Intensitet vil det ikke give Livet, naar Alt skal rummes i det, og intet er lagt hen udenfor."

(J. P. Jacobsen: Niels Lyhne 1880)

